

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

**Vzájemné podporování a utužování vztahů učitelek a rodičů
vybraných mateřských škol v Českých Budějovicích**

Vypracoval: Barbora Šejbová

Vedoucí práce: PhDr. Marta Franclová, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 29. 6. 2017

Šejbová Barbora

.....

Poděkování

Předně děkuji vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Martě Franclové, PhD. za její trpělivost, ochotu, rady a odborný dohled nad psaním práce. Dále děkuji své rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia a psaní práce podporovali a byli mi oporou. A též děkuji respondentům za jejich ochotu, spolupráci a vstřícnost.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na výzkum spolupráce mezi učitelkami a rodiči ve vybraných mateřských školách v Českých Budějovicích. Jak spolupráce probíhá, co je potřebné ke kvalitní spolupráci, jak spolupráci vnímají učitelky a jak rodiče a v neposlední řadě, zda vůbec ke spolupráci dochází a v jakých oblastech. Bakalářská práce je složena z teoretické a praktické části. V teoretické části uvádím, co je to spolupráce, jaké má formy, jak je spolupráce vnímána z pohledu učitelky a rodiče a jak se vzájemná spolupráce buduje. V praktické části jsou vyhodnoceny rozhovory, které byly s respondenty provedeny.

Klíčová slova: Spolupráce, učitelka, rodič, komunikace

Abstract

The bachelor thesis is focused on the research of cooperation between teachers and parents in selected kindergartens in České Budějovice. How is cooperation going on, what is needed for quality cooperation, how teachers and parents feel about cooperation, and last but not least, whether cooperation is ever happening and in what areas. The bachelor thesis is composed of theoretical and practical part. In the theoretical part, I say what cooperation is, how the forms are, how cooperation is perceived from the point of view of the teacher and the parent and how the cooperation is being built. In the practical part, the interviews that were conducted with the respondents were evaluated.

Key words: Cooperation, teacher, parent, communication

OBSAH

Úvod.....	8
1. Spolupráce.....	9
1.1 Význam a funkce spolupráce.....	11
1.1.2 Typy a formy spolupráce.....	13
1.1.3 Motivace ke spolupráci.....	15
1.1.4 Pozitivní a negativní důsledky spolupráce.....	16
1.1.5 Dojednání společných cílů vzájemné spolupráce...	18
1.1.6 Naplnění a úspěšná spolupráce rodičů, učitelek a MŠ...	19
1.2 První kontakt s MŠ.....	21
1.2.1 Vzájemné poznávání (učitelka – rodiče).....	22
1.2.2 Vztahy učitelky a rodičů.....	24
1.3 Postavení a kodex učitelky MŠ.....	25
1.3.1 Role v MŠ.....	26
1.3.2 Role pedagog.....	28
1.3.3 Role organizátor.....	29
1.3.4 Role komunikátor.....	29
1.4 Komunikace v MŠ.....	30
1.4.1 Verbální komunikace.....	31
1.4.2 Neverbální komunikace.....	32
1.4.3 Komunikační překážky a bariéry.....	33
2. Cíl.....	34
2.1 Metodologie.....	34
2.1.1 Kvalitativní výzkum.....	34
2.1.2 Hlubkový rozhovor.....	34
2.2 Metody zpracování a analýza dat.....	35
2.2.1 Výzkumný soubor.....	35

2.3 Realizace výzkumu.....	36
2.4 Analýza výzkumu.....	36
2.4.1 Analýza rozhovorů v tabulkách.....	45
3. Závěr.....	50
4. Seznam použitých zdrojů.....	52
5. Přílohy.....	53

Úvod

Nástupem dítěte do mateřské školy začíná jeho několikaleté putování školskými zařízeními. Již samotné vytržení z bezpečí domova do nového, pro dítě neznámého prostředí s sebou nese mnohá úskalí, která jistě mohou ovlivňovat nejen dítě samotné, ale samozřejmě též ovlivní primární rodinu a také třídní skupinu. Pro úspěšnou a plnohodnotnou adaptaci dítěte do školního a třídního prostředí je bezesporu kvalitní spolupráce mateřské školy a učitelky s rodiči.

Vzájemnou spolupráci za účelem kvality zdravého vývoje dítěte v mateřské škole si každý rodič i učitelka stejně tak, jako kterýkoliv laik, může a také si představuje dle vlastních zkušeností a možností. Pro někoho může být spoluprací pouhé docházení na třídní schůzky pro jiného každodenní diskutování „o...“.

Ve své bakalářské práci se v teoretické části zaměřuji na důležitost spolupráce rodiče s učitelkou a mateřskou školou z různých úhlů. Například spolupráce s rodiči, kteří jsou protektivní, bude jiná, než spolupráce s rodiči, kteří jsou flegmatictí. Z role učitelky však musí být zachován zájem a působení na stejné, rovné začlenění, vývoj a rozvoj dítěte. Tedy kromě důležitosti spolupráce se zaměřuji i na postoje a role rodičů a učitelky a jejich vzájemné vztahy, které rozhodně ovlivňují dítě jak v domácím prostředí, tak i ve škole.

Všichni dospělí, obklopující předškolní dítě jsou pro něj praktickým vzorem. Díky spolupráci rodičů a nejbližších dítěti s učitelkou mateřské školy může dojít k sjednocení a zaměření na společný cíl vedoucí k tomu nejlepšímu pro dítě. Kvalitním přístupem v domácím i školním prostředí, úspěšné začlenění do třídního kolektivu pak zvyšuje úspěch pro následné začlenění a vstup – přechod na základní školu. Měl by to být společný cíl.

Praktickou část jsem věnovala kvalitativnímu výzkumu, rozhovorem s učitelkami mateřských škol a rodiči. Výzkumem chci zjistit jak rodiče a učitelky vnímají vzájemnou spolupráci, jak si vzájemnou spolupráci představují a jak spolupracují.

1. Spolupráce

Spolupráci lze chápat, jako společné úsilí více lidí na plnění konkrétních věcí, popřípadě za účelem dosažení dojednaného cíle. Spolupráci můžeme též pojmenovat kooperace, ale tento termín je dle mého již příliš institucionálně závazný – smluvní. V případě spolupráce učitelka MŠ – rodič, jistě nejde o vztah založený na písemné smlouvě, i když v zásadě se to nevylučuje, půjde-li o hlubší spolupráci. Osobně bych termín spolupráce používala raději než kooperace, a snad ještě raději bych doporučovala pracovat ve školách s termínem participace ve smyslu spolupodílení.

Spolupráce může být jak aktivní, kdy se rodiče mohou aktivně zapojit do realizací jednotlivých úkolů nebo akcí, cosi vyrobit, připravit, pomoci s výzdobou třídy, podpořit vlastním přičiněním, tak i pasivní, kdy rodič jen souhlasem stvrzuje informovanost o věcech, nevyptává se, ne snad, že by nejevil zájem, ale nechce se spolupodílet na akcích z mnoha rozličných důvodů. Jistě přáním mnoha učitelek MŠ je zapojit všechny rodiče svěřených dětí, do spolupráce. Spolupráci ve vztahu učitelka MŠ – rodič, vidím na principech synergie, tedy kdy je vytýčen učitelkou (nemusí být vždy ze strany učitelky či MŠ, ale může vzejít podnět i od rodičů) cíl, úkol a rodiče si tyto jednotlivé a dílčí úkoly rozdělí, aby ve finále vznikl hotový produkt nebo došlo k naplnění daného úkolu, cíle. Případně a je to i běžnější z praxe, dochází ke spolupráci na principu hierarchie, tedy učitelka jako manažer rozděljuje rodičům, dle jejich schopností a možností, dílčí úkoly, aby došlo k naplnění cíle. Záleží právě na konkrétní události nebo činnosti, kde je vhodné zapojení rodičů.

Rodiče zajímající se o své dítě, o to jak si ve školce vede, jak s ním pracovat, co zlepšit apod. jsou příkladem aktivní spolupráce. A obráceně, včetně pouhých účastí na třídních schůzkách, bez většího zájmu jsou příkladem spolupráce pasivní.

Proč spolupracovat? Snad každý učitel by měl rád ve své třídě vzorné, pracující žáky. K nim by bylo dobré mít také spolupracující rodiče. I rodiče se chtějí zapojit do školního dobrodružství svých dětí. Podle Wolfendaleové existují dobré argumenty, které zdůrazňují zapojení rodičů do vzdělávání dětí: Právo – rodiče mají právo účastnit se různých aktivit ve škole. Nesou zásadní odpovědnost za rozvoj dítěte. Rodiče mají právo na veškeré informace o jejich dítěti, mohou zvolit školu, kterou bude navštěvovat. Sami rodiče, různými způsoby podporují rozvoj dítěte, oni rozhodují, zda posílí vliv působení

školy na dítě nebo naopak. Rovnost – rodiče jsou partneři školy, mají rovný vztah s učiteli. Každá strana přináší sice odlišnou, ale stejně hodnotnou zkušenost. Reciprocita – všichni mají mít z toho vzájemného vztahu prospěch. Každý bude za svá rozhodnutí odpovědný. Posilování – rodiče by měli mít pocit, že mají ze zapojení do vzdělávání prospěch nejen děti, ale i oni sami. Otevírá jim to možnosti učit se, seznamovat se s novými věcmi atd. (Wolfendale in Pol, Rabišicová 1998).¹ Rozhodně důvod proč spolupracovat s rodiči a školkou spatřuji ve vzájemně prohlubujícím se a utužujícím se vztahu důvěry a přijetí. Spolupráce mateřské školy a rodiny je postavená na intenzitě kontaktů mezi učiteli a rodiči dítěte – žáka. Na žádném jiném stupni vzdělávání neidentifikujeme každodenní osobní kontakt učitele a rodiče žáka, v tomto případě dítěte. Možnost denně s učitelkou komunikovat otevírá široký prostor rodiče informovat, motivovat, přesvědčovat ke spolupráci. Navíc ještě i prostředí, prostory, symboly v mateřské škole, se kterými je rodič denně, poměrně intenzivně konfrontován, mohou vytvářet na rodiče tlak participovat na jejich funkčním využívání a zdokonalování. Vstup do mateřské školy je velkou změnou nejen pro dítě, ale i pro samotného rodiče. Je zřejmé, že zájem rodiče o jeho dítě, s nímž doposud prožívalo většinu času, je velký. Základním východiskem je ochota rodiče proniknout, nechat se ovlivňovat, podílet se, resp. být vtažen do nového prostředí svého dítěte. Přitom je tu využíván základní princip předmětné spolupráce – zájem o dítě. Rodič chce to nejlepší pro své dítě v mateřské škole, to je prizma, přes které uvažuje o svém zapojení do mateřské školy nejintenzivněji.² Spolupráce je již to, když se rodič dostaví a je přítomen na třídní schůzce. Učitelka si pod pojmem spolupráce s rodiči může představovat zcela jinou formu spolupráce než jen účast na schůzkách, ale především spolupráci na úrovni rozvoje a vývoje dítěte. Ať už se jedná o pomoc v adaptačním procesu nového dítěte ve třídě či na odstranění zlovyku nebo vštípení návyku atp. V tomto směru spatřují učitelky paletu možností spolupráce, nehledě k tomu, že každé dítě je individuální bytost s vlastními potřebami a tudíž i individuálním přístupem a tedy i individuální

¹ Čapek, R. *Učitel a rodič* Praha, Grada: 2013. S. 15-16. ISBN 978-80-247-4640-1

² Majerčíková, J. *Od začátečníka k mentorovi*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2016. S. 10. ISBN 978-80-7454-517-7

prací a spoluprací s jednotlivými rodiči a zároveň konceptuálně se skupinou rodičů dané třídy.

1.1 Význam a funkce spolupráce

Bez spolupráce mezi rodiči, rodinou a mateřskou školou – učitelkami, nelze prakticky zajistit dítěti a vlastně vůbec nikomu dobré a vhodné prostředí jak pro práci učitelek, tak pro zpětnou vazbu rodičům a v konečném důsledku toho se vše odráží na dítěti. Jeho fungování v návaznosti na spolupracující či nespolupracující rodiče je tím ovlivněno jak ve třídě a jako individuum i jako člen skupiny, jako její součást, ale zároveň i v rodině. Tedy význam spolupráce mezi MŠ, učitelkami a rodinou – rodiči je obrovský, nezpochybnitelný a více než důležitý. Funkce spolupráce je o tom, jak bude skupina dětí, rodičů, učitelů společně fungovat, jak pevná a stabilní, a to nejen spolupráce, bude vypadat. Funkce spolupráce je tedy vzájemná podpora a opora, společná cesta k dosahování vytýčeného cíle nebo cílů. Spolupráce prohlubuje a umocňuje vztahy mezi jednotlivými aktéry.

Očima dítěte je rodič, který spolupracuje s učitelkou či školkou „nejen“ rodičem, ale rovněž čímsi víc, vyšší autoritou, protože to není jen otec či matka, kteří dítě odvedou do školky a zase jej vyzvednou, ale jsou ve školce nebo dělají něco pro školku cosi „navíc“.

Dítě se pyšní svými rodiči, zažívá pocit hrdosti, i když tento pojem prakticky ještě ani nezná. Dítě vnímá přítomnost či zažívá pocit spoluúčasti rodičů s učitelkou - třídou a takové vnímání mu může pomoci překonat negativní bariéry, nedůvěru apod. Jistě také spolupráce posiluje vztah mezi ním a rodičem, a ním a učitelkou třídy. Dítě může vnímat vlastní prestiž ve skupině dětí třídy, pokud nejsou zapojeni do spolupráce všichni rodiče. Spolupráce má však v takovémto případě i negativa. Dítě může být domýšlivé ve skupině ostatních dětí nebo naopak frustrované z nepřítomnosti svých rodičů (neangažovanosti) ve spolupráci. Také podle toho jak je vyspělé, může přítomnost rodičů vnímat jako narušení své autonomie ve školním prostředí, tedy že si nemůže užít „své“ volnosti od rodičů.

Z pohledu rodičů, rodiny, je spolupráce prestiží mezi rodiči, ale jistě ne na prvním místě. Rodiče, kteří se rozhodnou přijmout výzvu ke spolupráci se školkou,

učitelkou chtějí opravdu z čistého altruismu poskytnout své schopnosti, možnosti a dovednosti a přitom využít příležitosti lépe poznat prostředí, které navštěvuje jejich dítě, popřípadě je možno již zapojit rodiče budoucích „školáků“ čímž se mohou ujistit o správnosti své volby umístění dítěte do daného zařízení. Opravdu se najdou i lidé, kteří chtějí těžit ze spolupráce nějakými bonitami a výhodami, ale pokud se jejich očekávání nenaplní, další spolupráci již nepodpoří. Stejně jako z pohledu dítěte, tak i z pohledu rodiče, je akceptovaná výzva ke spolupráci posilujícím prvkem ve vztahu k dítěti, skupině dětí, skupině rodičů, učitelce a školce jako takové. Zapojení rodiče do spolupráce je pro dítě motivačním prvkem. Rodiče spolupracující s učitelkou a školkou utužují a posilují vzájemně a vzájemné vztahy důvěry a otevřenosti.

Z pohledu učitelky a zařízení je spolupracující rodič „vzor“. Takový rodič svou spoluúčastí a angažovaností dává jasně najevo, že mu není lhostejno dobro a pohodlí svého dítěte, chce pro ně udělat maximum a je-li maximum „jen“ to, že se podílí s dalšími rodiči na spolupráci, tedy na dobré věci nejen pro své dítě, ale pro všechny další děti, se kterými je ve skupině, pak to takový rodič rád udělá. Spolupracující rodič se školkou a učitelkou svým počínáním též sdílí společný zájem a cíl, vyjadřuje úctu směrem k učitelce a akceptaci instituci. Zároveň si uvědomuje své postavení a dává jasný signál spolupodílení se na konkrétních cílech. Tedy napomáhá vytvářet nejen třídní klima, ale formou participace i pomáhá tvořit pravidla, plány a formy dalších činností vedoucích k rozvoji dítěte.

Význam spolupráce mezi rodinou a institucí má výrazný vliv na dítě i dle názoru specialistů pedagogů a psychologů. Přítomnost nebo vědomí dítěte, že se rodič podílí na spolupráci se školkou, u něj saturuje základní biopsychosociální potřeby, především potřebu bezpečí a jistoty, ale též i vyšší – lásky, přijetí a sounáležitosti, jak se k tomuto tématu vyjadřuje v knize Mateřská škola jako životní prostor Blanka Jeřábková: *Rodiče mají získat přehled o tom, které formy spolupráce mateřské školy s rodinou se praktikují a jaký význam připisuje mateřská škola spolupráci s rodiči. Nesmí získat dojem, že se spolupráce dosahuje nátlakem. Mají však dostat informace o důležitosti spolupráce, neboť jen při jejím uskutečňování se může dítě nejlépe rozvíjet. Proto musí ředitelka vytyčit především klady, které z dobré spolupráce vyplývají, a raději strpět zatížení, s nímž je pro ni někdy spojena. Bez spolupráce rodiny s mateřskou školou by*

mohlo dojít i k dočasnému odcizení dítěte od jemu blízkého rodinného prostředí. Jelikož dítě předškolního věku není schopno dlouho překonávat konflikty z toho plynoucí, mohlo by to vést k problémům osobního vývoje. Z uvedeného tedy vyplývá, že je velmi důležité rodiče již od počátku o významu spolupráce s mateřskou školou přesvědčit. Důvodů dokládající význam se dá ukázat celá řada, přičemž zásadně platí heslo: Aby bylo možné svěřené dítě co nejvíce rozvíjet a porozumět mu, je třeba poznat jeho svět i osoby, se kterými vyrůstá³.

1.1.2 Typy a formy spolupráce

Základní typy spolupráce jsou aktivní, což probíhá v přímé interakci, kdy se například domlouvá nebo sjednává závěrečná besídka pro předškoláky na rozloučenou. Aktivní spolupráce se děje sjednáním cílů a dojednáním konkrétní spolupráce nebo organizace a činnosti. Pasivní spolupráce může být například vědomí o besídce, avšak žádná spoluúčast na přípravě akce, ale účast na akci ano. V hlubším smyslu jsou typy spolupráce ve skupině: Typ hierarchický, kde se jedná o pyramidovou strukturu nadřízenosti a podřízenosti, což však ve vztahu učitelky k rodičům dětí není zcela vhodná formulace. Vhodnějším pojmenování je vedoucí – (řídící) a jednotliví členové (tým). Princip hierarchického typu je využíván, kdy jde zpravidla o zájem školky či učitelky a kategoricky musí být například dodržen předpis popřípadě norma a tedy prostor pro samostatnost jedince není přípustná. Příkladem může být plánování výletu či exkurze. Zde paní učitelka informuje rodiče buď na třídní schůzce, nebo informativním letákem na nástěnce o plánované akci. Obrací se na rodiče se žádostí o spolupodílení na doprovodu, dohledu, zajištění dopravy, zajištění vstupů, zajištění výletu či exkurze, zajištění průvodců aj. Nahlášeným rodičům pak rozdělí konkrétní úkoly: Paní A. zařídí dopravu, pan B. vstupenky a paní K. a M. doprovody. Ostatní rodiče se podílejí na takové akci včasným příchodem, dohledem na vhodnost oblečení dětí, dohledem na dostatek jídla a pití s sebou atp. Druhý typ je typ synergický, kde se jedná o vztah vzájemné spolupráce, kooperace, zde všichni členové skupiny mají jasné

Jeřábková, B. *Mateřská škola jako životní prostor* Brno: Masarykova univerzita 1993 S.176-7 ISBN80-210-0830-X

definovaný a předem dojednaný cíl, avšak cesty k naplnění tohoto cíle jsou individuální. Každý jedinec sice řídí sám sebe, ale každý sám za sebe doplňuje dalšího člena. Každý je závislý na dalším členu, aby byl výsledek komplexní. Příkladem může být opět ona besídka na rozloučenou, kdy se o této akci paní učitelka pouze zmíní na třídní schůzce nebo jen vyvěsí informativní leták o připravované akci s prosbou o spolupráci a vše ostatní prakticky ponechá na rodičích. Ti, samotní rodiče se domluví, vytvoří si vlastní skupinky, kde která připravuje jednotlivé komponenty potřebné k uskutečnění besídky (kulisy, pohoštění, kostýmy, hudba, výzdoba apod.).

Formy spolupráce jsou velmi rozmanité. Písemná forma, která zahrnuje komunikaci mezi sebou písemně, ať už adresně, konkrétnímu rodiči nebo veřejně všeobecně. Písemné sdělení na nástěnku s informativním charakterem, ale bez potřeby zpětné vazby, ta samá forma, kterou je ale nutné nahlásit zpět paní učitelce nebo potvrdit podpisem. Písemná forma spolupráce je sice neosobní, ale právě díky tomu může být velmi efektivní. Například učitelkou připravený písemný úkol pro děti, připevněný na nástěnce zapojí rodiče i děti při příchodu do školky, „nastartuje“ aktivitu dětí, podnítl zájem a chuť „něco“ dále zkoumat, rozvíjet, něčím se zabývat, o této formě spolupráce píše (Gardošová, Dujková a kol. 2003) *Na nástěnce, která je umístěna hned při vstupu do třídy, je jednoduchý úkol zaměřený k tématu. Může tam být také označení dne v týdnu a datum. Rodiče přečtou dětem, jaké zadání mají splnit, případně jim s úkolem pomohou (např.: Spočítej, kolik je na obrázku letadel a číslo napiš).*⁴

Formy spolupráce jsou tedy přímé, kdy dochází k přímé interakci, zapojení rodičů, ale i dalších členů rodiny a nepřímé, což jsou právě ony nástěnky, různé dopisy, emailová korespondence, dotazníky, tedy neosobní spolupráce. Na počátku jakékoliv spolupráce dochází k vyjednání pravidel, a není od věci, vytvořit k tomuto účelu písemný dokument, který obě strany, jak učitelka (případně přímo MŠ), tak rodič, podepíší.

⁴ Gardošová, J., Dujková, L. a kol. *Začít spolu* Praha: Portál 2003 S. 122 ISBN 80-7178-815-5

1.1.3 Motivace ke spolupráci

Motivace je souhrn činitelů, který jednotlivce podporuje a aktivuje v určité činnosti. *Mnozí lidé se domnívají, že „motivace“ je původní vrozenou lidskou vlastností. Je to tedy jakýsi charakterový rys, jímž nás sudičky obdařili již v kolébce, ovšem rozdílnou měrou. Jenže tak tomu není. Až příliš často můžeme totiž pozorovat, že lidé ve svém zaměstnání vykonávají – a to i na dobře placených pozicích – svou práci jen v rámci daných předpisů, neboli „jen do výše svého platu“. Ovšem ve svém volném čase sledují napohled méně důležité cíle bez nároku na odměnu, s velkou angažovaností a zaujetím.,..., Motivace nepředstavuje originální lidskou vlastnost, nýbrž je výsledkem určitého procesu. Kdyby to byla jedna z vrozených lidských vlastností, znamenalo by to, že takto daný motivační stav zůstává po celý náš život téměř neměnný. My všichni však z vlastní zkušenosti víme, že naše motivace podléhá silným výkyvům. Může za to působení různých faktorů, ovlivňujících v různé míře naši motivaci. Tyto činitele, kromě toho, nepůsobí izolovaně – naopak jsou navzájem propojeny sítí specifických vztahů. Navíc vždy ještě vstupuje do hry i faktor času. Současné poměry, situace či stav mohou ovlivnit naši budoucí motivaci.*⁵

MOTIVACE má proměnlivou charakteristiku, je významně ovlivnitelná pracovníkem jak v pozitivním, tak v negativním směru. Mimo jiné je předpokladem k úspěšné práci schopnost empatického naslouchání a správného slyšení, tedy správné dekodování při zpětné vazbě. Podstatným atributem při motivování je respekt autonomie rodiče, respekt jeho samostatné volby, a zároveň jasně zaměřená společná práce s vědomím konkrétního cíle. Motivace je něco, co lidi žene kupředu v jakékoliv činnosti. Pracovat bez ní lze jen stěží. Vždy je nějaký důvod, proč danou činnost lidé provádí.

Motivační rozhovory mezi učitelkou a rodiči, připravuje rodiče ke změně závislého chování. Učitelka se snaží vzbudit u rodičů touhu – chtění, tedy vnímat tady a teď s tím, co může být – co je cíl a snaha o jeho dosažení. Následně je vhodná i potřebná podpora a povzbuzení schopnosti rodičů, každý umí něco, nikdo neumí všechno, společně se dají věci lépe zvládnout, když se práce naplánuje, kdo v čem je dobrým a v této oblasti jej vyzdvihnout. Dosáhne-li učitelka MŠ vzbuzení zájmu,

⁵ Niermeyer, R., Seyffert, M. *Jak motivovat sebe a své spolupracovníky* Praha: Grada. 2005. S. 21. ISBN 80-247-1223-7

vhodně podpoří a povzbudí rodiče, pak už zbývá pouze příprava, tedy domluví-li se skupina na změně, společném cíli, rozdělení konkrétních činností, sestavení plánu, určení priorit, tak vzájemná spolupráce může začít.

1.1.4 Pozitivní a negativní důsledky spolupráce

Všechno, tedy i spolupráce rodiny, rodičů se školkou – učitelkami, má své pozitivní a negativní důsledky. Vždy se jedná o individuální charakter a povahu osoby dítěte, rodiče, učitelky, jejich vzájemných vztahů a komplexně vztahu k instituci. V prvopočátku se spolupráce nastavuje samozřejmě jako zcela pozitivní. Negativita nastupuje až po určité době a to z důvodů například nedodržení pravidel, špatné či nevhodné komunikace, vzájemné antipatie, ztráta důvěry apod. Také se může některým rodičům jevit spolupráce jako vychytralost učitelek ulehčit si práci a přenést „školní a pedagogickou činnost“ na rodiče.

Pozitivní důsledek spolupráce se projeví dobrým prospíváním dítěte v procesu jeho rozvoje dovedností a schopností a vývoje psychického i fyzického. Komplexně je dítě spokojené, šťastné, přijímané okolím, cítící se bezpečně, ale také umí si poradit v různých situacích, je samostatné, je schopno vhodně komunikovat, buduje a utužuje své postavení v dětské skupině, což posiluje jeho vlastní sebevědomí. Dítě vnímá spolupracující rodiče jako vzor a takovému vzoru se chce přiblížit nebo alespoň napodobovat. Dalším pozitivem spolupráce je motivace dítěte, to, díky tomu, se těší do školky, nemá strach do ní docházet a odpoutávat se od rodičů. Díky tomu se daří práci mezi učitelkou a dítětem. Učitelka nemusí vynakládat takové úsilí k zapojení dítěte nebo dětí do činností, čímž je práce se skupinou dětí, pokud jsou takto všichni namotivováni mnohem snazší pro učitelku, ale mnohem přínosnější právě pro děti a jejich rozvoj a vývoj. Jednoduchý model, který vychází z přirozenosti: spokojené dítě = spokojený rodič = spokojená učitelka = vztah důvěry a předpoklad další úspěšné spolupráce.

Negativismus ke spolupráci a negativní přístup nepřichází jen tak sám od sebe, může vycházet z osobních zkušeností rodičů, když oni sami byli dětmi, tedy transgenerační přenos a jsou přesvědčeni, že to čím si oni sami prošli, by mohlo zažít i jejich dítě. Mohou být rodiče s tradičním pohledem na mateřskou školku jako na

instituci, kde není prostor pro „vměšování se“ do chodu školy. Rovněž může být problém tenderu či jen opravdu nedostatek času. Chladným přístupem ke spolupráci může být i exkluzivita (Trnková, K. Škola a (versus) rodina 2004) *Jde o to, že reálně se vždy podaří podchytit pouze část rodičů (a to obvykle tu menší), kteří se ve svém vztahu ke škole cítí v partnerské pozici a jsou ochotni pro ni, své i ostatní děti něco udělat. Jsou školy, na nichž nejaktivnější z těchto rodičů vytváření jakési jádro, které má snadný přístup k učitelům, jeho členové znají školu, její chod, někdy mají i zákulisní informace. Tato skutečnost může odrazovat prozatím pasivní rodiče od větší aktivity nebo dokonce vytvářet dojem, že děti těchto rodičů mohou jejich angažovaností ve škole profitovat. Toho by si měli být vědomi zejména ředitelé nebo lidé, které se ve škole pěstování vztahů s rodiči zabývají. Exkluzivita může vznikat, a začasť také vzniká i z důvodů sociálních.*⁶ Prakticky se domnívají, že jednají správně ve prospěch dítěte. Fakt, že tomu tak být nemusí, si nepřipouští. Dalším důvodem negace je lhostejnost a vlastní nezáměr, dopad takového přístupu má velký vliv na dítě, které se nemusí cítit ve třídě přijaté. Samo dítě rovněž může být ovlivněno přístupem svých rodičů, viz výše – vzor v rodičích a tudíž může být jeho obtížnější zapojování do činností ve třídě a tím stěžuje práci učitelky a brzdí ostatní děti. Někteří rodiče jsou přesvědčeni, že udělají nejlépe, právě když nebudou spolupracovat, protože mají nízké sebevědomí, domnívají se, že jejich spolupráce by spíše školce, učitelce nebo dítěti uškodila nebo, že nemají čím přispět, co nabídnout, případně, že svou spoluprací udělají chybu. Proto raději zůstávají „mimo hru“, ale zde je vhodné vysvětlit jim přínos a význam tzv. pasivní spolupráce a alespoň do takové je zapojit ku prospěchu dítěte.

Nespolupracující rodiče s učitelkou, komplikují její práci, hůře se předávají informace, učitelka musí vynakládat zvýšené úsilí ke komunikaci s rodiči. Dítě díky tomu může ztrácet zájem chodit do školky, ztrácet motivaci k činnostem ve školce a jeho osobní cíle často zůstávají nenaplněné a tak regresivně z nich slevují. Mohou být citově, emočně a společensky frustrované a důsledkem toho může docházet i k častější nemocnosti. Je vhodné a žádoucí, přesvědčit rodiče ke spolupráci, alespoň na zkoušku,

Rabušicová, M., Šedřová, K., Trnková, K. *Škola a (versus) rodina* Brno: Masarykova Univerzita 2004 S. 66. ISBN 80-210-3598-6

vysvětlit právě ona pozitiva spolupráce, být „nevěřící“ rodičům rádcem a pomocníkem ve prospěch dítěte.

Dalšími důvody nespolupracujících rodičů jsou rozdílné typy výchovy v rodině od autoritářské, kde ke spolupráci docházet může v zájmu prestiže stejně tak jako nemusí v zájmu nedůvěry v dovednosti, schopnosti a kompetence učitelky. V kontextu liberální výchovy, kdy rodiče neprojevují zájem o spolupráci třeba jen z pohodlnosti a lenosti nebo s odvoláním na zaneprázdněnost a nedostatek času anebo v duchu liberalismu ponechávají rodiče dítěti prostor pro individuální rozvoj bez jejich zasahování. Perfekcionalisticky orientovaní rodiče mohou a nemusí spolupracovat podobně jako případě autoritářských rodičů. Protektivní rodiče předpokládají, že svému dítěti mohou pouze oni dát to nejlepší a tak spolupráci se školkou nepovažují za nutnou, přínosnou, vhodnou nebo žádoucí.

Negativní důsledky s sebou nese i spolupráce rodičů, kteří jsou vypočítaví, spolupracují jen za účelem vlastního prospěchu a užitku. I to dítě vnímá a přejímá vzory takového chování.

Na školkách a učitelkách stojí, jakým způsobem zahájí a budou podněcovat spolupráci školky s rodinou a rodiči. Každopádně vždy je třeba nevzdávat úsilí v podněcování ke spolupráci. Spolupráci podporovat a udržovat rodiče v aktivitě. K tomu přispějí nejvíce vyzváním rodičů k vytváření a realizaci změn a úkolů vždy s ohledem na to, že dělají nejlépe pro své a učitelkám svěřené děti. Jestliže se podaří rodiče, rodiny ke spolupráci přesvědčit, tito pak svým počínáním získají účast na tvorbě programů a plánů školky a třídy, průběhu naplňování plánu. Díky spolupráci mohou vidět pak své dítě z jiného úhlu pohledu (jinak se chová doma, jinak ve školce), mají možnost vnímat své dítě ve skupině ostatních dětí, širší společnost. Lépe tito rodiče poznají učitelky, které se o jejich děti starají a tím prohloubí důvěru k nim – respekt k týmu pedagogů. A též otevře se jim možnost k navázání přátelství s dalšími rodiči.

1.1.5 Dojednání cílů vzájemné spolupráce

Sjednání společného cíle ve skupině není ani trochu jednoduché. Co rodič, to jiné přání a cíl, jiný směr a postup k jeho dosažení. Proti takové, zatím nejednotné skupině stojí učitelka respektive zpravidla dvě učitelky a musí, chtějí-li dosáhnout

spolupráce, dobře motivovat ke spolupráci, přesvědčit o účelnosti spolupráce, odbourat nedůvěru a předsudky ke spolupráci a danému cíli. Cílů, oblastí a možností spolupráce je mnoho, od nejobyčejnějšího zapojení do příprav besídky ve třídě, akademie, organizování výletu, exkurze přes výpomoc školce drobnými pracemi ve třídách, v zahradě, o zapojení do adaptačního nebo vzdělávacího a výchovného procesu. Vzájemně, jak pro učitelky, tak rodiče je nejintenzivnější a nejžádanější zvládnout u dítěte adaptační proces, tedy spolupráce v tomto období dítěte, rodičů, třídy a učitelky. Pro spolupráci v tomto období není těžké přesvědčit rodiče nastupujících dětí, rodiče, jejichž děti jsou ve školce do roka, ještě rádi a ochotně spolupracují, neboť mají ještě v živé paměti dobu adaptačního procesu u jejich dětí. Rodiče, jejichž děti jsou ve školce již druhým či třetím rokem, je zpravidla již těžší do spolupráce zapojit, jelikož adaptační proces jejich dětí již dávno zvládli a tedy to již nemusí řešit, mají čas věnovat se jiným činnostem. Samozřejmě, nemám toto tvrzení podložené žádným výzkumem, jen vypozerováním z vlastních praxí v MŠ.

Přesto, pro rodiče nastupujících dětí do školky jsou zkušenosti a rady rodičů dětí docházejících do školky již delší dobu velmi přínosné k zvládnutí tohoto procesu. Je to jakási forma peer programu – tedy vlastní zkušenosti rodičů, kteří již mají podobné zkušenosti za sebou a jsou jimi předávány dál za účelem úspěšného zvládnutí přechodu dítěte z rodiny do školky a zároveň osobní zkušenost rodičů rodičům.

1.1.6 Naplnění a úspěšná spolupráce rodičů, učitelky MŠ a školky

Dobře fungující spolupráce mezi školkou (učitelkami) a rodiči je spokojené, dobře se vyvíjející dítě, prospívající v procesech sociálně společenského začleňování, rozvoji osobnosti, rozvoji dovedností apod. Takové dítě si následně snadněji zvykne a dovede se vypořádat s různými změnami ve svém životě a to nejen ve školce, ale i v rodině. Jeho nástup do školy, změny učitelky, přivyknutí si na nový dětský kolektiv aj. jsou mnohem snazší. Dále jednoduchým odvozením, spokojené, dítě rovná se spokojený rodič a spokojeného rodiče opět snáze můžeme zapojit do činností spolupráce. Kroky k naplnění spolupráce je opět dobrá a jasná komunikace, jasnost a srozumitelnost dílčích úkolů, oboustranná informovanost.

Ke vzájemné spolupráci všech, můžeme použít taktiku či osvědčenou metodu, jak píše Matějček 2005 *Je jedna osvědčená taktika, která se v morální výchově dítěte dá dobře uplatnit v rodině – ale nic nám nebrání, abychom ji upravili i pro společenství mateřské školy. Sám pro sebe jsem této výchovné taktice dal název „něco s někým pro někoho“.* Znamená to, že dítě vedeme tak, aby ve spolupráci s někým ze „svých lidí“ prostě udělalo radost někomu jinému ze „svých lidí“, ale třeba i někomu tzv. cizímu (...) Předně jeto spolupráce. Dítě dělá něco dobrého s někým – v tomto případě s tím, koho má rádo, kdo je mu vzorem a s kým se docela přirozeně a bezprostředně identifikuje. (Nezapomeňme, ve školce je to paní učitelka.) Je pak větší naděje, že takovýto spolupracovnícký postoj přijme za svůj a že ve školním věku a pak i později jej bude samo dál rozvíjet. Účast na činnosti dospělých je pro dítě vskutku mocným výchovným činitelem.⁷

Naplnění spolupráce dále rozvíjí sebevědomí a soběstačnost dítě, jeho autonomii, orientovanost. V rovině učitelka – rodič, pak prohloubení a zintenzivnění vztahu, tedy z pouze a jednoznačně formálního – institucionálního vztahu do roviny i neformální, osobnější a osobitější. Rozvíjí se zejména vzájemná důvěra, ale i vzájemná podpora (jsou vůči sobě rodiče – učitelky sdílnější). Stejně tak odbourání obav, eliminace problémů a vytváření příznivého klimatu třídy (skupiny) a školy. Zároveň s sebou nese naplnění cílů společné kooperace i odlehčení např. spojené s nedůvěrou, tedy zbytečné vyptávání. Ale především naplnění společných cílů je rozvoj a spokojenost dítěte, společná cesta – spolupráce rodiny a školky a zájem o ní.

Právě proto, že se pedagogika neřadí mezi exaktní vědy, je vždy na každém účastníku, jak učitelkách MŠ, dalších pracovnících v MŠ, tak i rodičích a dětech, jak interakce – kooperace, spolupráce bude vypadat a probíhat. Vždy se bude jednat o individuální přístup ke každému. Proto je práce učitelky tak výjimečná, náročná, specifická a širokospektrální. Ačkoliv spolupráce nemusí být vždy absolutně úspěšná, a to z nejrůznějších důvodů, nepřestávají učitelky v MŠ své úsilí a snahy o co nejlepší dosažení a dosahování maximálních výsledků v zájmu dítěte.

⁷ Matějček, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte* Praha: Grada 2005 S. 172 ISBN 978-80-247-0870-6

1.2 První kontakt s MŠ

Prvořadým a společným zájmem učitelek v MŠ a rodičů dětí v MŠ, by mělo být především co nejefektivnější působení na děti k jejich osobnímu a osobnostnímu, kvalitnímu vývoji a rozvoji. Pokud možno s co nejmenšími odlišnostmi, ať už se to týká výchovy a vzdělávání nebo rozvoje osobnosti či rozvíjení talentu. Jako prostředek toho, co je pro dítě nejlepší je nutná spolupráce, která se odvíjí bezesporu od kvalitní komunikace, která musí být efektivní a kvalitní, a přitom jednoznačná a srozumitelná.

Učitelky v MŠ by měly mít na paměti, že rodiče, kteří se chystají zapsat své děti do školky, jsou vlastně zástupci budoucích klientů a jako s takovými též jednat, komunikovat, spolupracovat, byť je důležité zachovat instituci MŠ se vším, co k tomu patří.

První kontakt rodičů s MŠ a učitelkami je zpravidla při dnech otevřených dveří, kdy je vše připravené pro masovou prohlídku, předvádějí se rodičům dovednosti dětí – výkresy, výtvary, různé besídkové písničky, tanečky a sestavy, tedy snaha ohromit, a až pak při vlastním zápisu, kde se teprve pozornost upoutává na dítě. Je však důležité věnovat se rodičům, protože oni svěřují své dítě do instituce. *Dítě sice stojí ve středu dění, ale i pro Vás je vstup Vašeho dítěte do MŠ něčím zvláštním. Také na Vás dolehnou změny a nové požadavky. Musíte se připravit na to, že po určitou část dne jste bez svého dítěte a že bezprostředně nevíte, co dělá, co si myslí nebo co cítí. Jak se mu bez Vaší pomoci povede,? Jak Vy sami tento čas využijete? Ve skutečnosti potřebují i rodiče určitý čas na přivyknutí, aby mohli pojmout mnoho nových informací a zpracovat je. Učí se důvěřovat novým spolumyčovatelkám. Učí se také důvěřovat svému dítěti, které se stává samostatnějším. Platí, že postupem času se vyvine pocit spoluodpovědnosti za fungování skupiny a celé mateřské školy. Od Vás se očekává, že:*

- *budete rozvíjet důvěru k mateřské škole*
- *jste schopni akceptovat, že Vaše dítě je jen jedním mezi ostatními ve skupině*
- *nebudete prosazovat podporu jen pro své Vlastní dítě bez ohledu na ostatní*
- *se naučíte prostřednictvím spolupráce rodičů podporovat všechny děti, nebo že jako člen rady školy budete podporovat zájmy všech dětí a rodičů.*⁸

⁸ Niesel, R. Griebel, W. *Poprvé v mateřské škole*. Praha: Portál. 2005. S. 99-100. ISBN 80-7178-989-5

S rodiči je tedy potřebné hned od počátku vytvořit vztah důvěry. Rozhodně není vhodné rodiče takzvaně umluvit a přesvědčovat o tom, jakými jsou učitelky mateřských škol, co všechno a jak s dětmi dělají, ale pro kvalitní navázání budoucí spolupráce je dobré si být vždy jistými, duchapřítomnými, empatickými, ale též asertivními.

Samozřejmě, že rodiče vstupují s učitelkami MŠ do nových vztahů a nutně musí společně komunikovat. To s sebou nese různé komunikační roviny. *Spolupráce je obecně charakterizována jako základní forma sociálního chování v sociálních interakcích, jejímž obsahem je společná cesta všech zúčastněných k cíli. Labáth (2001) uvádí, že spolupráce umožňuje vybudovat partnerský vztah (nikoli vztah dominantní nebo vztah založený na paternalistickém postoji, kdy jeden zastává roli experta, analytika či vyšetřovatele). Aby mohl partnerský vztah vzniknout, je nutné zaměření na pozitivní projevy a stimulace podporující důvěru, neboť „bez důvěry není možné vytvořit vztah“ (Labáth, 2004, s. 131).*⁹

1.2.1 Vzájemné poznávání (učitelka – rodiče)

Chce-li se v MŠ, a mělo by to být i cílem učitelek, aby byly vztahy, komunikace a spolupráce na vysoké úrovni, pak je nutná jejich maximální profesionalita. Pohledme na obecné postavení učitelek MŠ v naší společnosti, co je možné slyšet? Spíše nelichotivé přirovnání typu: „*To je diagnóza*“, nebo „*No jo, učitelka*“ nebo kolují různé vtipy, čímž se profese učitelek v MŠ poměrně snižuje, a přesto osoba učitelky v MŠ je multidisciplinární. *Trápí vás, že se používají slova „diagnóza učitelka“ jako běžně používaný termín?, ..., Často s úsměvem sleduji, jak se pedagogové chovají. Stalo se mi to o jednom předvánočním víkendu. Na návštěvu k nám přijela moje sestra učitelka a se zděšením volala: „Jak to, že ti svítí čtyři svíčky, když je teprve druhá adventní neděle?“ Jak to? No protože se mi to tak líbí. Hned večer mě napomenul další pedagog v rodině, proč nemám ten ananas v ledničce. Proč? No protože se mi líbí na košíku s ovocem. Potřeba neustálé kontroly a hodnocení i v soukromém životě je pro mnoho pedagogů*

⁹ Pohnětalová, Y. Vztahy školy a rodiny. Hradec Králové: Gaudeamus. 2015. S. 9 ISBN 978-80-7435-626-

typická.¹⁰ Snad právě proto, že ženy – učitelky vidí a domýšlejí věci a situace dopředu, a ještě před zahájením, či na samotném začátku jakékoliv akce již vstupují do řešení následků, co by se mohlo stát nebo jak by se to či ono mělo dělat správně. *Učitelky jsou na poučování jak dělané. Máte to v popisu práce, a pokud to neuhlídáte, vykoledujete si pouze to, že se vám lidé budou vyhýbat, nebo jim budete pro smích či k vám budou shovívaví, pokud vás mají rádi. Nesnáším vtip o učitelce jako diagnóze. Hlavně proto, že si učitelství obrovsky vážím, ... , Vy chyby vidíte, protože je to vaše profese.*¹¹ Především musí být učitelka kromě svých povinností vůči dětem, výborný psycholog a stratég, neomylný a duchapřítomný zdravotník až pediatr, ostražitý policista, obhájce i soudce, empatický sociální pracovník a skupinový kouč. Perfektní řečník a diplomat a mnoho dalších profesí. Jak je vidět, profese učitelky je velmi náročná. Společnost a rodiče očekávají a vyžadují od učitelek nejlépe vždy a hned veškeré potřebné informace, přejí si korektní vystupování a jednání, za každých okolností si přejí slyšet pouze dobré zprávy a to s úsměvem ve tváři. Je to opravdu velmi těžké, a právě proto je nutné nastolení fungující vzájemné spolupráce.

Je nutné si uvědomit a mít vždy na paměti, že i když jsou děti svých rodičů ve školce, stále jsou za děti odpovědní, proto by měl zájem o dobrou komunikaci a vzájemnou spolupráci vycházet primárně právě od rodičů. Rodiče svěřují své dítě do péče instituci, osobám, které by měli poznat, znát a vědět, jak se o jejich děti postarají a jak je zajistí. Následná spolupráce je až výsledkem vzájemného jednání, kterému předchází navázání vztahu, vykomunikování a rozdělení konkrétních věcí.

Stejně tak je potřeba uvést, že učitelka MŠ jedná s lidmi, rodiči svěřených dětí, kteří mají také své pracovní povinnosti, pracovní, osobní či rodinná trápení, vlastní příběhy, mohou se různě cítit, vzájemně na sebe působit. Jsou rozdílných postavení – jak ve skupině rodičů, tak vůči učitelce a i z tohoto titulu pak mohou tito rodiče jednat, a přesto si musí učitelka zachovat profesionální přístup a individuální jednání s každým z rodičů a zvládat skupinu při společných akcích, schůzkách apod. *A aby se i poseznámil se svým budoucím mistrem, a že v pravdě takový jest, porozuměl a utvrdil se, může otec neb máti někdy po dítěti (samo neb s někým vypravíc) poslati; když preceptor*

¹⁰ Lažová, L. Mateřská škola komunikuje s rodiči. Praha: Portál, 2013. S. 115 ISBN978-80-262-0378-0

¹¹ Lažová, L. Mateřská škola komunikuje s rodiči. Praha: Portál, 2013. S. 116 ISBN978-80-262-0378-0

(rozumějte tu povinnosti své) s ním pěkně porozpráví, něco nevidaného jemu od knih, malování, nástrojů nějakých muzických neb matematických, a čím by koli pachole jato býti mohlo, ukáže; někdy také třeba něco dá, knížečku, kalamářiček, peníz, cukru, ovoce a cokoli. Na čemž aby neškodoval, rodičové to (jimž a plodu jejich dobrému se to děje) nahraditi aneb sic napřed poslati mohou srdce ochotného, a kde zdárná bude přirozenost, i vroucího; a tu již odpolu vyhrána bude.¹²

1.2.2 Vztahy učitelky a rodičů, jejich budování

Vztah školy a rodiny na úrovni personální představuje určitou formu vzájemného styku, jehož hlavními aktéry jsou učitelé a rodiče, lišící se v prioritách, představách a zkušenostech (Majerčíková, 2012). Vše, co se ve škole odehrává, je výsledkem mnoha vlivů, jak sociálních, společenských, tak osobnostních, které ve výsledku ovlivňují jednání, očekávání a představy všech uvnitř i vně školy.¹³ Nástupem dítěte do školky, začíná nová etapa v životě celé rodiny. Nedá se říci, kdo změny nejvíce pociťuje, ale snad lze říci, že dítě oproti rodičům a učitelkám, není příliš schopno se s nastolenými změnami tak rychle a dobře vyrovnat, jako dospělí. Nyní dítě přichází o dosavadní zázemí a bezpečí domova a je mu představena nová, cizí osoba, kterou má, tedy musí na pokyn rodičů poslouchat. Nejen ve školce v této fázi prvního setkání, ale i v rodině se začínají formovat nové vztahy. V rodině samotné, kdy dítě konfrontuje nové vjemy ze školky a projektuje je do rodiny, tak ve školce dítě ve vztahu s ostatními dětmi, dítě s učitelkou, dítě s rodiči ostatních dětí a vztahy rodičů s učitelkou, ale také rodiče dětí mezi sebou, ti nyní tvoří také novou skupinu. Na jedné straně pýcha na dítě a na straně druhé dotčenost kvůli dítěti, mohou ovlivnit vztahy mezi rodiči jednotlivých dětí, ale i mezi rodiči a dítětem. Se vstupem dítěte do mateřské školy tak rodina zažívá silnější ovlivňování zvenčí. Rodiče dětí z mateřské školy jsou rovněž sociální skupinou, v níž se projevuje vlastní životní styl rodinný život. Porovnání mezi rodiči se netýká pouze stavovských atributů jako např. oblečení, auta, bytu. Porovná se také způsob výchovy, kvalita partnerského vztahu nebo angažovanost v mateřské škole. Vztahy

¹² Komenský, J.A. Informatorium školy mateřské, Praha SPN 1964 S. 45

¹³ Pohnětalová, Y. Vztahy školy a rodiny Hradec Králové: Gaudeamus. S. 58 ISBN 978-80-7435-626-1

rodičů a vztahy dětí se často vzájemně ovlivňují, například pokud jde o udržování přátelství. Vztahy k ostatním dospělým mohou působit jako podpora nebo jako přítěž.¹⁴

1.3 Postavení učitelky MŠ a etický kodex učitelky v MŠ

Jako první do vztahu škola – rodič/ rodič – škola vstupují rodiče, neboť jsou to právě oni, kteří si volí, vybírají školku, a to už podle preferencí obecného povědomí, nabídkovou skladbou programů, sympatiemi k prostředí, učitelkám/ce, dostupnosti v místě bydliště apod. Faktorů, které ovlivňují výběr, je mnoho. Jakmile se rodič rozhodne pro tu či onu školku, je na straně školy/ky – zaujmout, přesvědčit rodiče, že jejich volba je ta jediná správná. Vždyť i škole/ce jde o každého žáka, bohužel anebo právě proto se na tuto skutečnost musíme dívat i ekonomicky. Dobrá školka, učitelky v ní a postavení školky na trhu jsou tím, co rodiče vnímají a podle čeho se primárně rozhodují.

Po seznámení rodičů se školkou nastupuje přihlášení dítěte do školky, zápis, kontakt se školkou – rodič v ředitelně, zpravidla u paní ředitelky, a až v poslední řadě dochází k interakci mezi rodiči a učitelkou/ami. Toto setkání je ale tím nejdůležitějším pro rodiče, a proto o svém postavení a roli učitelky, musí rodiče přesvědčit, že zvolili správně.

Svým postojem, vystupováním a jednáním musí být schopna přesvědčit rodiče o svých kompetencích a přesvědčit rodiče, že dávají své dítě do těch nejlepších, nikoliv jen správných rukou. Tedy pevnost, jistota, schopnost rychle a pohotově, přitom relevantně odpovídat, reagovat, dobře poslouchat, naslouchat a slyšet. Každý rodič by měl být předem (před nástupem svého dítěte do zařízení) seznámen s jakýmsi kodexem, desaterem učitelky.

Kodex – etický kodex učitelky MŠ je významný dokument a nejen to, je to psané pravidlo, kterým se musí učitelky v MŠ řídit. Každá školka má vytvořen vlastní etický kodex učitelky mateřské školy. Měl by být však jeden, jednotný, jasný a srozumitelný v rámci školství – mateřských škol. Kodex definuje pravidla, kterými se učitelka má řídit. Vždy na prvním místě by mělo být v zájmu učitelky dítě a přístup

¹⁴ Niesel R., Griebel, W. *Poprvé v mateřské škole* Praha: Portál. 2005. S. 33. ISBN 80-7178-989-5

k němu, následně přístup k rodičům. Z dobře sestaveného kodexu, se kterým by měla školka rodiče svých dětí seznámit, se může dobře rozvinout spolupráce mezi školkou a rodiči. Sama jsem již viděla a četla několik kodexů učitelky MŠ, v základu se shodují, ale přesto jsou rozdílné školka od školky. Přitom učitelka a obecně pedagogové jsou profesionály, od nichž se učí veškerá generace společnosti a tedy by i koncept měl být jednotný, co se týká kodexu. Učitelka, pedagog je nosičem, vzorem a normou pro veškeré děti, děti dětí atd. O vhodnosti, praktičnosti, ale i nutnosti mít etický kodex učitelky MŠ není pochyb. Je znám etický kodex lékařů, sociálních pracovníků, zdravotních sester, všechny jsou jasně dané, ale o etickém kodexu pro učitelky MŠ se vedou jen polemiky a diskuze. Níže uvádím výtažek z nejčastěji používaného kodexu, veřejně dostupného na webových stránkách různých mateřských škol. *Etický kodex učitelky naší mateřské školy: 1) učitelka naslouchá, toleruje, akceptuje a respektuje; 2) učitelka je usměvavá a milá k dětem i rodičům; 3) učitelka svým milým a profesionálním přístupem usnadňuje adaptaci dětí v MŠ; 4) učitelka neznevažuje, nezesměšňuje a nezastrašuje; 5) učitelka vytváří splnitelná pravidla; 6) učitelka včas řeší případné konflikty mezi dětmi; 7) učitelka nezvyšuje hlas; ...* Celý text kodexu je vloženou přílohou.

1.3.1 Role v MŠ

Role obecně je označena jako soubor chování, jenž se předpokládá z daného, tedy v případě učitelky MŠ se jedná o reakce na dané situace ve skupině, třídě v interakci a další. *Stěžejní rolí v budování vzájemných vztahů rodičů ke škole zastává osobnost učitele. Učitel je vysoce kvalifikovaný pedagogický pracovník, na kterého jsou v současnosti kladeny stále vyšší požadavky. Měl by být vybaven takovými osobnostními a profesními kompetencemi, které mu umožní zvládat nároky svého povolání na profesionální úrovni a to i ve vztahu k rodičům svých žáků.*¹⁵ Jaké role má tedy učitelka mateřské školy ve své práci zvládnout? Jaká je role učitelky v MŠ, a v jakých rolích se pohybuje? Obecně v základu, role ženy, zpravidla vdané ženy, matky

¹⁵ Pohnětalová, Y. Vztahy školy a rodiny, Hradec Králové, Gaudeamus 2015. S60-61. ISBN978-80-7435-626-1

(ale není vždy podmínkou), dále z oblasti osobního života může být členkou nějaké komunity, skupiny, oddílu a v těchto má určité své postavení a roli, ať už jen členka či ve vyšší roli.

V pracovní oblasti se jedná o ženu, učitelku – tedy vzdělávat děti, učit je základním věcem, těm nejzákladnějším, které musí děti zvládnout před vstupem do základní školy. Zde očividně je více než na místě zapojit rodiče a mít vzájemně dobře fungující spolupráci a samozřejmě je nutno opět dodat, že má učitelka MŠ skupinu dětí ve věku od 3 do 6 let, zpravidla heterogenní, smíšenou a tudíž musí pracovat holisticky – celostně. Vzdělávání dětí probíhá v oblastech předčtenářské gramotnosti, matematických představ a dovedností, správného vývoje a rozvoje pohybových dovedností (hrubé i jemné motoriky), učí děti znát a poznávat přírodu kolem sebe, jak co funguje a podobně. *Stará dobrá teorie rolí! Pojem „sociální role“ označuje současně sociálně určené způsoby chování jednotlivce a sociální vzory. Role je spojena se sociálním postavením v určitém systému, Sociální postavení předepisuje určité formy chování, které pak jednatel realizuje. Jako předepsané způsoby chování označujeme ty, které ostatní osoby v systému od člena skupiny v jeho postavení očekávají. Role ale není jenom pevně daná a vynucená očekáváním ostatních. Ve spojení s vlastní spontaneitou si jednatel vytváří a objevuje i svou vlastní roli, s níž přichází do skupiny. Jak je role definována? Role je určována očekáváním ostatních osob zapojených do sociálního systému (očekávaná role), sociální a osobní faktora jsou určující pro přijetí chování příslušejícího k určité roli (předváděná role), když se očekávané chování neprojeví, následují negativní reakce (sankce za neplnění role).*¹⁶

Role vychovatelky je soustředěna do cílevědomého vychovávání ve společenských dovednostech, morálce a etice, kultuře, sociálních dovednostech apod. Rozhodně jinak musí učitelka MŠ přistupovat k 3 letému než k 6 letému dítěti.

I když role „učitelky MŠ - tety“ není nikterak odborně správné, přesto je tato role více než na místě. Téměř každé dítě přijde za učitelkou s nějakým svým vlastním příběhem, záhadou, problémem, potíží, slabostí anebo naopak přijde se pochlubit, přijde si pro pohlazení a povzbuzení, musí být učitelka schopna takové dítě správně

¹⁶ Niesel, R., Griebel, W. *Poprvé v mateřské škole* Praha, Portál: 2005, S.35. ISBN 80-7178-989-5

přijmout, a případně uspokojit jeho momentální potřebu, ale zároveň si zachovat profesionalitu, jinými slovy není nic proti pohlazení – fyzickému kontaktu, pokud přijde ve správnou chvíli a je správně použito, ale přesto nesmí dojít k zneužití, aby nebylo v dítěti povzbuzeno, že se mu kdykoliv dostane takového přijetí – správně rozlišovat.

Role pečovatelka - učitelka má při práci s dětmi úlohu bystrého strážce, dohlázeče, jenž vždy v pravý čas zasáhne před nehodou, pomůže v případě nebezpečí, sjedná klid a pořádek mezi dětmi, pokud se nepohodnou. Pomůže s péčí, umýt ruce, při toaletě, když dítě něco bolí, postará se o něj, než přijedou jeho rodiče.

Dále, **role kolegyně**, vedoucí (má-li funkci), podřízená (ředitelce, vedoucí) a v postavení vůči rodičům – pedagog, expert, poradce, sběrač informací, vedoucí a koordinátor skupin (dětí, dospělých) a další. K vazbě na skupiny je práce učitelky MŠ velice specifická. Zatímco u běžných skupin, kde je dán na začátku při založení skupiny jasně definovaný (shodně pro všechny typy skupin) počet členů, cíl, je dána dynamika, pro běžné skupiny platí „společná cesta“ všech. U skupiny dětí třídy v MŠ a jejich rodičů je dán počátek, následně každý rok a to i v průběhu roku do již fungující skupiny vstupují noví lidé – rodiče a nové děti, s čímž musí učitelka MŠ pracovat. I ve školní skupině ZŠ je dána skupina žáků třídy a jejich rodičů na mnohem delší dobu, jeden – třídní učitel pracuje s takovou skupinou přinejmenším 4 roky a jen zřídka dochází k tak masové obměně skupiny jako je tomu právě v MŠ. Proto je role učitelky MŠ tak rozmanitá a vyžaduje mnoha oborovou znalost, orientaci a způsobilost.

1.3.2 Role pedagog

Učitelka MŠ je prvním pedagogem, se kterým se dítě dostává do styku, a se kterým následně prožije určitý čas, část svého života. *Učitelka seznamuje děti se světem kolem nich, učí je správně jednat a žít a poznávat svoje možnosti v různých životních situacích. Aby byla učitelka kvalitním odborníkem, je důležitá její činnost diagnostická, plánovací, motivační a evaluační. Pomocí diagnostiky učitelka zjišťuje potřeby a možnosti dítěte, poznává reakce dítěte v dané situaci, pozoruje a vyhodnocuje, které situace dítěti pomáhají. Kvalitní diagnostika a znalost skupiny dětí je pro učitelku nezbytná pro její práci plánovací.*

Na základě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání učitelka formuluje cíle pro jednotlivé děti i pro celou skupinu, hledá metody, nové formy práce, vymýšlí organizaci dne, činnosti a zajímavou náplň celého dne. Trendem současnosti jsou spontánní činnosti dětí. Nelze si ale spontánnost plést s "necháním dětí dělat si co chtějí".

Plánování a řízení naší práce má smysl a je nezbytné pro podporu dětí, pro jejich zdravý vývoj. Činnosti motivační pokládám já osobně za nejdůležitější roli učitelky. Pokud se naše práce trochu smíchá s prací hereckou, získáme zájem dítěte, a dokážeme je nenásilně nadchnout pro různé činnosti. Práce evaluační je mezi učitelkami často zlehčována. Ale pokud se chceme zodpovědně zamyslet nad svojí prací a dělat ji profesionálně, je hodnocení vlastní práce nezbytné. Potřebujeme znát, co se nám v práci podařilo či nepodařilo, čeho jsme u dětí dosáhly, s jakou hodnotou jsme je seznámily a na základě těchto analýz postupovat při plánování dalších činností. Musíme znát svěřené děti, respektovat jejich individualitu, jejich potřeby a možnosti.¹⁷

Postavení učitelky musí být na úrovni komplexního experta. Respektovat a být respektována a to nejen dětmi, ale především též rodiči. Jak již jsem výše zmínila, učitelka v MŠ musí být a je expertem v mnoha oblastech a oborech.

1.3.3 Role organizátor

V případě učitelky MŠ není rolí jen vymýšlení akcí a aktivit, ať už školních nebo mimoškolních, ale zahrnuje i celou řadu činností a z toho plynoucích povinností. Od nápadu k samotné realizaci činností a akcí je spolupráce mezi učitelkami provázaná a zapojení rodičů by mělo být velmi žádoucí. Spektrum spolupráce, jak rodiče angažovat a zapojit je velmi široké, ale zároveň to prohlubuje vzájemné vztahy mezi učitelkou (učitelkami), školkou a rodiči. Učitelka MŠ musí mít zpracovaný plán na základě RVP PV, ŠVP a TVP (dále ještě pracuje s IVP) na celý školní rok. Z tohoto plánu pak vychází při organizování dílčích aktivit a činností, návštěv, exkurzí a výletů. Každá taková akce znamená telefonování, psaní, tištění a komunikování a to nejen s rodiči, ale i s dalšími zainteresovanými subjekty. Všichni – děti, rodiče, vedení školky

¹⁷ Soutnerová, A. Role učitelky MŠ Informatoriu 3-8. datum 9.3.2006 vydání č. 3/2006

očekávají 100% úspěšnost, zatímco učitelka v MŠ má až do skončení akce starosti, aby všechno naplánované a sjednané, také tak dopadlo.

1.3.4 Role komunikátor

Z výše zmíněného tak jasně vyplývá další úloha – role učitelky, a sice komunikátor. Učitelka musí být obratným řečníkem, diplomatem, srozumitelným vysílačem informací, neboť špatně pochopená informace není vinou posluchače, nýbrž špatného podání informace. Posluchači jsou malé děti, dospělí – rodiče, jenž každý má jiné vzdělání, IQ, mentální úroveň a přesto musí být informace srozumitelné pro všechny stejně nebo alespoň se o takové podání snažit. V této roli je pro učitelky MŠ víc než důležitá znalost psychologie a její aplikovatelnost. Jinak bude hovořit s matkou, jinak s otcem. Rozdílně musí být schopna předat stejnou, jednoznačnou informaci rozčilenému rodiči jakož smutnému nebo dobře naladěnému.

1.4 Komunikace

Komunikace je přenos informací (komuniké) mezi dvěma či více lidmi, od komunikátora ke komunikantovi. *Psychologický slovník popisuje komunikaci (lat. communicatio, „spojení, sdílení“) jako „nejdůležitější formu sociální interakce“ (Häcker – Stapf 1994). „Probíhá na základě řeči, pohledů, mimiky, gotiky, písma atd.“ Ve slovníku praktické psychologie je komunikace popisována jako mezilidské sdílení a porozumění (Knoll, 1991). „Záleží také na schopnosti jedné strany vyjádřit svá přání a své pocity a na schopnosti druhé strany vnímat toto vyjádření a správně ho pochopit.“¹⁸ Nejdůležitějším nástrojem a schopností učitelky v MŠ dle mého je komunikativnost. Správná komunikace je základ pro jakoukoliv činnost. S čím učitelka MŠ pracuje – slova, slovní komunikace – verbální (o té jsem se již zmiňovala v předešlých kapitolách), následuje psaná forma, podoba komunikace. Ta je pro učitelku MŠ rovněž nedílnou součástí a konkrétním doplňkem verbální komunikace. V psané formě sděluje přesné, nezpochybnitelné informace, které není možno*

¹⁸ Motschnig, R., Nykl, L. *Komunikace zaměřená na člověka* Praha: Grada 2011. S. 34 ISBN 978-80-247-3612-9

zaměnit. Jsou to především informace o akcích třídy či školky. Popřípadě se jedná o doplňkové informace k nadcházejícím či skončeným akcím. Psaná forma komunikace však nemusí nutně znamenat jen papírovou formu. Psaná komunikace mezi učitelkou nebo školkou a rodičem je v dnešní době posunuta i do elektronické komunikace, která sice není tou nejšťastnější, jistě je mnohem lepší a efektivnější osobní kontakt, kdy je možné nesrozumitelnosti vysvětlit okamžitě na místě. Přesto, forma elektronické komunikace je dnes velmi rozšířená, a to i v mateřských školách. Zde je nutná forma komunikace na institucionální úrovni, tedy obecné oslovení, beze jmen, informativní sdělení apod.

Význam komunikace je základní faktor mezilidských vztahů a interakcí. *Nositel komunikace zaměřený na člověka jsou lidé, kteří v sobě co nejvýrazněji a nejvýznamněji spojují spolupůsobící postoje kongruence, přijetí a empatického porozumění. Komunikaci zaměřenou na člověka tedy lze charakterizovat jako závislou na postoji. Ačkoliv postoje jsou vázány na lidi, musí být uvolňovány nebo vnímány, aby byly účinné. Jinými slovy řečeno, aby se postoje mohly rozvíjet, potřebují klima, které musí nabízet sociální prostředí. Proto charakterizujeme komunikaci zaměřenou na člověka jako určenou vztahem.*¹⁹ Atributy komunikace jsou: Komunikátor – osoba sdělující; komuniké – co se sděluje; komunikační jazyk – jak se sdělení předává; komunikant – kdo sdělení přijímá; komunikační kanál – technika sdělení, kompetence a dovednosti komunikátora; zpětná vazba – jak komunikant zprávu přijal; komunikační prostředí – prostor, ve kterém ke komunikaci dochází a komunikační kontext – co se skrývá pod sdělením, doplnění sdělení.

1.4.1 Verbální komunikace

Pro verbální komunikaci včetně psané formy platí, že k dosažení co nejlepšího správného sdílení informací jsou zapotřebí naplnit tyto podmínky: jasnost, pravdivost, přesnost a srozumitelnost, rychlosti a tok informačního kanálu, způsobnost a schopnost komunikanta, ověřitelnost a zpětná vazba. Funkce verbální komunikace

¹⁹ Motschnig, R., Nykl, L. *Komunikace zaměřená na člověka* Praha: Grada 2011. S. 59 ISBN 978-80-247-3612-9

jsou informativní, poznávací, instruktivní, vzdělávací a výchovná, motivační, zábavná a svěřovací. *Verbální složka je tedy v komunikačním procesu velice důležitá. Umění mluvit, slovy sdělovat, informovat, přesvědčovat je doménou klasické rétoriky. V souvislosti se schopností jasně a srozumitelně formulovat své myšlenky a předávat je v ústní i písemnou formou užší nebo širší veřejnosti se hovoří o kultuře mluveného či psaného slova.*²⁰ Verbální komunikace probíhá vzájemně mezi osobami přímo, tváří v tvář či nepřímo například telefonicky a to nejčastěji rozhovorem dvou či více osob. Rovněž dialog, který je aktivnější formou rozhovoru, tedy společná komunikace více osob za účelem dosažení sjednaného cíle. Všichni aktéři dialogu jsou aktivními komunikátory i komunikanty, samozřejmě za dodržení pravidel.

1.4.2 Neverbální komunikace

Stejně jako verbální komunikace a komunikace psaná, má obrovský význam při sdělování čehokoliv komunikace neverbální. Dokonce neverbální komunikace ovlivňuje posluchače - komunikanta, v našem případě především rodiče až 70%. To, jak rodič vnímá, předávání informací od učitelky MŠ, zároveň sleduje její postoj, gesta, intonaci hlasu, mimiku obličeje, vzájemnou vzdálenost to ovlivňuje rodiče při vyhodnocování přijímaných informací. Odborně se neverbální komunikace rozřazuje na paralingvistiku, proxemiku, haptiku, posturologii, kinezitu, gestiku, mimiku, řeč očí a našich pohledů. *Jak ve vývoji jedince, tak ve vývoji lidstva přichází verbální komunikace poměrně dosti pozdě. Neverbální komunikace má historickou prioritu. Není proto divu, že se setkáváme s řadou studií o neverbální komunikaci zvířat (např. rozborů zpěvy ptáků), se srovnávacími studiemi neverbální komunikace u dětí (např. porovnávání smíchu a úsměvů).*²¹

Funkcí neverbální komunikace je vyjádření interpersonálních postojů a citů, osobní náklonnosti či zájem o přiblížení, žádost o zvětšování odstupu. Každopádně doprovází, podporuje a doplňuje verbální komunikaci. V některých případech ji zcela

²⁰ Měchurová, A. *Jak dobře mluvit a úspěšně jednat* Praha: Univerzita J.A.Komenského. 2008 S. 17
ISBN 978-80-86723-32-7

²¹ Měchurová, A. *Jak dobře mluvit a úspěšně jednat* Praha: Univerzita J.A.Komenského. 2008 S. 79.
ISBN 978-80-86723-32-7

nahrazuje nebo může nahradit vlastní řeč např. obecně známá a používaná gesta zvednutý palec ruky, na důkaz, že se něco povedlo nebo se něco líbí. Nutno však podotknout, co je obecně platné u nás, nemusí to samé platit v cizině.

1.4.3 Komunikační překážky a bariéry

Během verbální i neverbální komunikace působí na obě strany ještě další faktory, které ovlivňují kvalitu přenosu a sdělování informací, které lze pojmenovat jako komunikační překážky či bariéry kterými jsou: Nesoustředěnost, únava, měněné vnímání, porucha řeči (zadrhávání nebo koktání, ale také např. výrazné sykavky, ráčkování, překotné chrlení informací či brblání, časté slangové, hovorové a nespisovné vyjadřování), neuvědomělé příčiny chování a jednání, též malá slovní zásoba a odbíhání od podstaty věci (tématu), sdělování nadbytečností, osobní nejistota, strach, urážlivost, nedostatečné znalosti, neschopnost vyjadřovat své pocity a myšlenky. Následně velkou bariéru způsobují tzv. komunikační pasti, kterým by se jistě měla učitelka nejen v motivačních rozhovorech vyhnout a sice: Vyslýchání, dopřávání malé pozornosti věnované rodičům, rozhodně ponižování rodičů nebo jejich dětí, zesměšňování, hraní si na neomylnou, tedy jediného experta, nebýt ani naivka ale ani záchránkyně, nálepkování a škatulkování, nepracovat s předsudky, prosazovat své ego či být arogantní, nemít volné hranice, tedy mít vždy včas vymezené limity, obviňování, manipulativnost, netaktnost, konfrontace, neustálé argumentování, ale také flirtování a snaha se zalíbit, diagnostikování. Dnes více než kdy dříve v minulosti se častěji setkáváme s umisťováním dětí do školky nejen smíšených párů, ale i děti z jiných kulturních, etnických menšin u nás žijících. I to může činit v komunikaci jistou bariéru nebo překážku. *Etnické rozdíly – je třeba myslet na narážky na rasu a rasové odlišnosti. Kulturní rozdíly - vedle národnostních a rasových rozdílů je třeba při studiu neverbální komunikace myslet i na ty rozdíly, které s sebou nese ta či ona kultura. Rozdíly způsobené odlišnou rodinnou výchovou- Verbální i neverbální projevy se dítě učí, a to tam, kde vyrůstá – v rodině. V některé rodině se např. klade důraz na to, aby se dítě při pozdravu jemně uklonilo.*²²

²² Měchurová, A. *Jak dobře mluvit a úspěšně jednat* Praha: Univerzita J.A.Komenského. 2008 S. 84 ISBN 978-80-86723-32-7

Praktická část

2. Cíl

V praktické části své bakalářské práce zkoumám, jak vzájemnou spolupráci vnímají učitelky mateřských škol a jak rodiče. Mým záměrem je zjistit, jak rodiče a učitelky mateřských škol ke spolupráci přistupují a jakými způsoby ji společně realizují. Dále se věnuji zjišťování, jak učitelky motivují rodiče ke vzájemné spolupráci a jakou mají od rodičů zpětnou vazbu.

2.1. Metodologie

V praktické části bakalářské práce jsem použila kvalitativní výzkum, a postupovala v nestrukturovaných hloubkových rozhovorech. Tyto rozhovory byly nahrány na záznamník, následně přepsány a vyhodnoceny. Pro zpracování a vyhodnocení rozhovorů je použita metoda kódování, kdy na základě rozhovorů jsou vytvořeny kódy, z nichž je následně zpracována analýza a závěr.

2.1.1. Kvalitativní výzkum

Někteří autoři vymezují kvalitativní výzkum proti kvantitativnímu na základě použitých metod (Payne, Paynová, 2004). Zjednodušeně řečeno, nástrojem kvantitativního výzkumu je dotazník, zatímco kvalitativní výzkumníci používají rozhovor. Takovéto pojetí vede ke značnému zjednodušení odlišností obou metodologických přístupů, například rozhovor můžeme s úspěchem použít v obou zmiňovaných výzkumných přístupech, záleží však na jeho účelu a podobě. Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu (kvalitativní přístup), zatímco účelem standardizovaného strukturovaného rozhovoru je položit všem respondentům několik identických otázek ve stejném pořadí (kvantitativní přístup). (Švaříček, Š., Šedová, K. a kol., Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, Praha, Portál s.r.o., 2007, str. 13, ISBN 978-80-7367-313-0)

2.1.2. Hloubkový rozhovor

Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor (in-depth interview), jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek. (Švaříček, Š., Šedová, K. a kol., Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, Praha, Portál s.r.o., 2007, str. 159, ISBN 978-80-7367-313-0)

2.2. Metody zpracování a analýza dat

Všechny rozhovory byly s respondenty zdokumentovány nejprve do zvukové podoby a následně přepsány do počítačové podoby. Tyto rozhovory jsem zapisovala do kódované formy a tu jsem vyhodnocovala. Rozhovory probíhaly v prostředí MŠ v oddělené místnosti. Respondenty jsem si k rozhovorům zvala odděleně, dle mých a především jejich časových možností, nejprve učitelky poté rodiče.

2.2.1 Výzkumný soubor

Pro praktickou část bakalářské práce a pro její výzkum jsem si vybrala tři školky v Českých Budějovicích, MŠ Nerudova, MŠ K. Štěcha a MŠ L. Kuby. V každé školce jsem oslovila jednu učitelku a jednoho rodiče, tím jsem získala podklady pro výzkum od tří učitelek a tří rodičů.

MŠ Nerudova (odloučené pracoviště Rudolfovska)

Paní učitelka v této mateřské škole vykonává tuto profesi 3 roky. Má střední odborné vzdělání v oboru předškolní a mimoškolní pedagogika a vystudovanou VŠ v oboru Učitelství pro mateřské školy. Na celou třídu je sama, jelikož se jedná o odloučenou třídu s waldorfskými prvky, a nemá tolik žáků, maximum dětí ve třídě je 15.

Rodič, se kterým jsem vedla rozhovor, je otcem dívky, která do této třídy chodí již druhým rokem. Z rozhovorů vyplývá, že měl možnost srovnání tří školek v Českých Budějovicích, neboť má tři dcery a každá navštěvuje jinou MŠ.

MŠ K. Štěcha

S paní učitelkou v této mateřské škole se znám již 6 let, jelikož jsem k ní chodila na praxi už od střední školy. Toto povolání vykonává paní učitelka 13 let. Má vystudovanou střední odbornou školu v oboru Předškolní a mimoškolní pedagogika. Ve třídě má 23 dětí.

Rodičem z této MŠ, jenž poskytl rozhovor, byla matka chlapce, který do této školky chodí šestým rokem.

MŠ L. Kuby

Paní učitelku v této mateřské škole znám díky praxím ze střední školy. Má střední odborné vzdělání v oboru Předškolní a mimoškolní pedagogika a vystudovanou VŠ v oboru Pedagogika volného času. V praxi je 5 let. Ve třídě má 22 dětí.

Rodičem - respondentem v této školce byla matka dívky, která navštěvuje školku 4 roky.

2.3. Realizace výzkumu

Pro výzkum jsem si vybrala mateřské školy, do kterých jsem docházela na praxe během mých studií jak střední, tak vysoké školy, a proto jsem se s učitelkami znala již z předchozích let. Rodiče z těchto MŠ byli informováni o konání výzkumu od učitelek a ti, jenž byli ochotni zúčastnit se, pak byli informováni o místu a čase, kde k rozhovoru dojde. Se všemi účastníky byl sjednán souhlas s pořízením záznamu. Rozhovory byly uskutečňovány v prostorách mateřských škol, soukromě v oddělené místnosti. Všichni respondenti byli vstřícní a ochotní spolupracovat.

2.4. Analýza rozhovorů

Všechny rozhovory probíhaly v prostředí MŠ v oddělené místnosti. Respondenty jsem si k rozhovorům zvala postupně, dle jejich časových možností, nejprve učitelky poté rodiče. Všechny pořízené záznamy byly přepsány a zpracovány do počítačové podoby a následným zpracováním okódovány.

Téma 1. Jak si představujete spolupráci mezi učitelkou a rodičem v mateřské škole?

Všem respondentům (učitelkám i rodičům) jsem na úvod položila tuto otázku, abych se dozvěděla, co si vlastně pod pojmem spolupráce mezi učitelkou a rodičem představují. Když jsem tuto otázku položila učitelkám, bez rozmyšlení odpovídaly a měly jasné představy, rodiče se naopak vždy nejprve zamysleli a pak odpovídali. Následné otázky již vyplývaly z odpovědí respondentů. Většinou na ně sami narazili, tak stačilo jen jim tu otázku zformulovat. Pokud však respondenti nevěděli, jak pokračovat musela jsem sama vymyslet otázku, která by navazovala na odpověď a souvisela s cílem výzkumu.

Učitelka 1: Tak rozhodně si představuju, že by měla probíhat denně v prostorách té mateřské školy, například v šatně. Komunikaci zaměřit ohledně dítěte a celkového dění ve třídě, aby rodiče měli představu o tom, co zde děláme, co chystáme a jak se zde dítě projevuje apod. A protože jsme mateřská škola s Waldorfskými prvky a máme tady různé slavnosti a akce, které jsou společné pro učitelky, děti i rodiče, tak i ta moje představa spočívá v tom, že by se ti rodiče měli aktivně podílet na přípravě těch akcí pro děti, protože v posledních dobách se stává spíš to, že to organizujeme všechno my učitelky, protože jinak by ty slavnosti a akce nemohly probíhat, jelikož rodiče prostě nemají zájem se na té aktivitě a na spolupodílení se s námi na přípravě. Takže rádi přijdou, ale nechtějí nic buď donést, připravit, vypomocť nebo zorganizovat. Například když máme slavnost Draka, tak nikdo nechce přijít nám toho draka ztvárnit.

Učitelka 2: Spolupráce je o celoročním společném úsilí o rozvoj dítěte po všech stránkách. O společném zájmu dělat nějaké akce, výlety a exkurze pro děti s rodiči.

Učitelka 3: Spolupráce rodiče a učitele je hodně důležitá. Určitě hlavně komunikace s rodiči a jejich ochota podílet se na dění ve školce. Ať jsou to besídky, tvořivé dílny, prostě různé akce pořádané s rodiči a dětmi dohromady. Samozřejmě důležité je také ochota řešit společné problémy a najít řešení.

Rodič 1: To je těžká otázka. Představuji si spolupráci asi v tom, jaké potřeby děti mají, aby ti rodiče si individuálně řekli, co to dítě potřebuje nebo nepotřebuje. Protože ti rodiče ho znají přeci jen více než ta učitelka. Záleží také na tom, zda se jedná o předškolní dítě nebo mladší, protože u každého jsou ty potřeby jiné.

Rodič 2: Spolupráci si představuji v podobě dobré komunikace. Ohledně práv, povinností dítěte a rodiče, jak se dítě chová v MŠ, jak si stojí, jak mu co jde nebo nejde, problémy, pokud by se někdy něco připravovalo v rámci MŠ s rodiči, tak spolupráce pomoci připravit materiály, uklidit zahradu MŠ, organizační záležitosti apod.

Rodič 3: Spolupráci mezi učitelkou a mnou si představuji tak, že si budeme navzájem sdělovat své postřehy o dítěti, o jeho silných a slabých místech, o jeho chování, o postupech při rozvoji. Dále si představuji, že bychom měli být, tak jak to je v této školce, v čas informovaní o konání různých akcí a dostat možnost se na nich podílet, pokud máme zájem.

Téma 2. V čem vidíte význam spolupráce mezi učitelkou a rodičem v mateřské škole?

Učitelka 1: No význam samozřejmě vidím jak v rovnoměrném vývoji toho dítěte, což je založeno na jednotném působení nás a rodičů na to dítě, ať už se to týká zdravotních, výchovných nebo jiných záležitostí, tak i v tom, že když je rodič ochotný se podílet na tom jednotném působení, na organizaci slavností a akcí, tak to dítě pozitivně vnímá, že ten rodič má zájem jak o něj, tak o jeho školku.

Učitelka 2: Význam spolupráce vidím v tom, že můžeme společně s rodiči jednotně a harmonicky působit na dítě. Nejen pokud má dítě nějaké nedostatky a je potřeba na nich pracovat, ale i co se týká rozvoje jeho osobnosti. Význam je také v tom, že rodič má možnost přijít do školky na pořádané akce a podílet se na nich, tudíž má možnost lépe poznat prostředí, ve kterém jeho dítě tráví čas.

Učitelka 3: Tak na prvním místě jde určitě o dítě. Rozvoj dítěte, vzájemné poznávání. Člověk je dětem a jejich rodině blíže, když je pozná i jindy, než mezi dveřmi ve školce.

Rodič 1: Význam vidím v tom, aby to prostředí tý školky nebo třídy, bylo pro dítě dobré. Aby se to dítě těšilo do tý školky, takže i ta spolupráce rodičů a učitelky by měla být harmonická.

Rodič 2: V lepší informovanosti rodiče o dítěti a o plánovaných akcích, výletech, besídkách popřípadě jiných pomoci v Mš. Dítě pokud je matka spokojená s Mš, je dle mě spokojené taky. Postavení rodiče vůči učitelce, pokud je kladné, přenáší toto postavení matka na dítě. Pokud nastanou problémy a je dobrá spolupráce, může se problém vyřešit hned, či velmi brzy.

Rodič 3: Význam spolupráce je pro mě určitě v tom, že paní učitelka nám dává mnoho příležitostí, jak se angažovat při akcích a při rozvoji našeho dítěte. Mám tudíž možnost být svému dítěti nablízku v prostředí školky a zároveň mohu poznat, jak se tam to dítě chová.

Téma 3. Myslíte si, že dítě vnímá to, zda rodiče s učitelkami a naopak učitelky s rodiči, spolupracují?

Učitelka 1: Rozhodně, určitě. Myslím si, že děti jsou velmi inteligentní, umí vycítit a rozhodně vnímají, pokud ten rodič je naladěný na stejnou vlnu s učitelkou a souhlasí s ní aspoň vnitřně, i když si třeba s tím neví rady a neumí převést do praxe, to co si říkáme, ale je ochotný spolupracovat jak na nějakém rozvoji například úchopu tužky i doma, tak něco připravit pro ty slavnosti či akce, než rodiče, kteří si doma řeknou no ta je úplně blbá a na akci s dětmi ani nepřijdou.

Učitelka 2: Dítě samozřejmě vnímá i drobnosti, které nám dospělým mohou unikat nebo nám nepřipadají tak důležité. Ovšem pro dítě je to co vnímá zásadní a proto, když rodiče spolupracují, podílí se na přípravě akcí nebo na působení na dítě, je to dítětem vnímáno jako pozitivní a když vidí, že rodiče dobře vychází s učitelkou, nemá pak z ní takový strach a ve školce se cítí bezpečněji.

Učitelka 3: Ano, děti rozhodně vnímají, zda rodiče chtějí nebo nechťejí se podílet nejen na akcích, ale i na rozvoji svých dětí. Například, když máme ve třídě dítě s logopedickými problémy a snažíme se s ním pracovat určitými, doporučenými postupy a dítě se nám zasekne, že maminka to doma dělá jinak, tak jediné možné řešení je společně se domluvit na jednotných postupech a práci, proto ano, dítě rozhodně vnímá, zda rodiče a učitelky spolupracují.

Rodič 1: No určitě. Naše M. se vždy, když se blíží akce, vyptává, zda tam půjdeme a zda budeme něco chystat, nebo třeba když si s učitelkou povídáme potichu, tak se vždy ptá, co jsme si říkaly apod. Určitě vnímá to, že se snažíme s učitelkou být na stejné vlně, co se týče působení na dítě.

Rodič 2: Určitě. Náš K. je velmi citlivý na to, jak se k němu přistupuje, jak se s ním mluví, jak se zapojujeme do akcí apod. Proto vycítí, zda jsme s učitelkou na stejné vlně nebo ne. My se snažíme být, ovšem učitelka je zde v pozici, že vše ví a umí lépe než my, protože na svou práci má školu a už jí nejde o naše zájmy pro K.

Rodič 3: Nejsem si jistá. Myslím, ale že ano.

Téma 4. Existují ve spolupráci nějaké překážky?

Učitelka 1: Rozhodně co se mě týče si myslím, že překážkou je můj nízký věk a to že sama nemám děti. Tak někteří rodiče to mohou považovat za mínus, že nedokážu jak je, tak jejich děti tolik pochopit a porozumět jim, takže při té komunikaci si myslím, že to dávají hodně najevo a pak se to odráží i v té spolupráci, že moc nechtějí přijmout mé názory a společně se dohodnout, ale prosazují si své jako jediné správné.

Učitelka 2: Překážek existuje mnoho, ovšem snažím se je minimalizovat, to znamená v rámci možností se co nejvíce přizpůsobit individualitě a potřebám jednotlivých rodičů a tak k nim přistupovat, aby právě překážky nevznikaly, tím však netvrdím, že se nikdy žádné překážky nevyskytly, ale pokud máte s rodiči dobrý vztah, dá se vše vyřešit.

Učitelka 3: Určitě existuje spousta překážek. Myslím, že největší překážkou je neochota rodičů najít si čas na tyto akce. A co se týče řešení problémů, tak rodiče mají pocit, že jejich dítě nic neudělalo a učitelka mu křivdí či si snad na něj zasedla. Místo toho, aby se snažili najít důvody, proč se jejich dítě tak chová či má nějaký problém. Možná může být překážkou i nedůvěra k té učitelce.

Rodič 1: Tak překážky podle mě spíš komunikační. Když se mezi sebou rodiče a učitelky nebaví, nezajímají se, nedohodnou se a taky si spíš myslím, že překážky jsou mezi dětmi a učitelkami, než mezi rodiči a učitelkami. Protože ne každý učitel sedne těm dětem, což tedy není případ téhle školky, ale mám děti i v jiných školkách a to tak je. Že učitelky nejsou mezi dětmi oblíbené, protože se dětem nevěnují, nic pro ně nechystají a proto i rodiče tím trpí, že se o dětech, nebo o akcích nic moc nedozví a tudíž o nějaké spolupráci ani nemůže být řeč.

Rodič 2: Osobně nechápu, proč by měly nějaké překážky vznikat, bohužel máme osobní zkušenosti. Syn byl šikanován dětmi v Mš ve dvou třídách ze tří. Byl pošťuchován, tahán za kapuci apod. jedna paní učitelka to nechala být, že o tom ví a nemůže to uhlídat, druhá začala jednat a do týdne byl klid. Nyní je ve třetí třídě opět pošťuchován, vystřelují mu větve do obličeje, sypou písek do bot apod. Syn chodí domů s pláčem, že už do školky nechce chodit a paní učitelka mi na to řekla, že si musí sám vybudovat autoritu a pak mu nic dělat nebudou. Nakonec jsem situaci musela vyřídit sama s danými dětmi a teď je zatím klid.

Rodič 3: Já osobně ve spolupráci s paní učitelkou žádné překážky nevnímám, vždy nám ve všem, pokud je to možné, vyjde vstříc a my jí taky.

Téma 5. Setkal/a jste se nějakými pozitivními nebo negativními důsledky spolupráce?

Učitelka 1: Přímo s pozitivy a negativy spolupráce jsem se nesetkala. Samozřejmě pozitiva jsou v tom, že když rodiče spolupracují, děti to pozitivně vnímají. Spíš jsem se setkala s negativy nespolupracujících rodičů. Například jsem s takovými rodiči řešila problém, kdy přišly do školky a tvrdily, že je jejich dcera od ostatních šikanovaná. Snažila jsem se vysvětlit, že naopak, že V. je v kolektivu velmi oblíbená a jakým způsobem se v kolektivu projevuje, například při různých prosociálních hrách je vždy volena jako první, a že kdyby šlo o dítě, které je šikanované, tak se toto nikdy nestane. A pak jsem jim sdělila, jaké činnosti jsem volila k tomu, abych zjistila, zda jde o šikanu či nikoliv a hlásila jim každý den v šatně, jak se V. projevovala, co dělala apod. Dávám také všem rodičům možnost, aby byly s námi celý den ve školce, aby viděli, jak fungujeme, co děláme a jak se jejich dítě projevuje.

Učitelka 2: Většinou se setkávám s pozitivy, kdy třeba rodiče začnou sami chodit a ptají se, co by mohly dělat, jak by se mohly zapojit do různých věcí apod. Ale již i s negativy jsem se setkala, kdy rodiče moji nabídku spolupráce odmítly s tím, že oni ví o svém dítěti, co potřebuje, co by chtělo dělat a tak, lépe než já. V takovém případě vám nezbyvá nic jiného, než se rodičům přizpůsobit a spokojit se s tím, že vám třeba aspoň přijdou na třídní schůzku.

Učitelka 3: Tak u rodičů jsou převážně kladné ohlasy, ale určitě jsem se každý rok setkala i s rodiči s negativními ohlasy a názorem, například, že pouštět draka si můžou sami doma atd. Důsledky jsou převážně kladné, díky těmto různým akcím mají děti společné zážitky jak s kamarády, tak s rodiči a i rodiče mezi sebou mají možnost se lépe poznat, než když se jen minou ve dveřích.

Rodič 1: Negativní asi nevim. Pozitivní, tady je to hodně pozitivní. Naše M. se sem vždy moc těší a neustále opakuje, co dělali, co budou dělat a má zájem na tom, abychom se i my se ženou zapojovali do akcí a slavností.

Rodič 2: Moje odpověď souvisí a nasedá na otázku o tom, co je nečastějším tématem rozhovorů. Paní ředitelka mi od září vyhrožuje, že mi nevezme dceru, jelikož je narozená v květnu. I po zápisu mi řekla, že ji nevezme, proto jsem jí narovinu řekla, že nevím, co bude a že potřebuji chodit taky do práce a světe div se, K. byla přijata.

Rodič 3: Já se setkávám jen s pozitivy. Učitelka je velmi příjemná, vstřícná a důvěryhodná. Naše A. měla problémy s adaptací, dlouho po tom, co už většina dětí byla ve školce v pohodě, stále plakala, vztekala se, uzavírala se do sebe. Společně

s učitelkou jsme se domluvily, že budeme ve školce přítomni v průběhu dne a tyto intervaly se snižovaly, až nakonec A. zvládala být ve školce bez sebemenších problémů.

Téma 6. Jak rodiče motivujete ke spolupráci?

Učitelka 1: Vždy na třídních schůzkách si povíme právě o tom, že našimi stejnými cíly je, aby se děti měly dobře, měly společné zážitky s rodiči a harmonicky se rozvíjely. Tak se jim snažím vysvětlit, že to co jim sděluji a co si přeji, není jen proto, že jsem učitelka a je to má práce, ale proto, že mi opravdu jde o děti a jejich zájmy a že těch cílů dosáhneme efektivněji, když budeme na dítě působit sjednoceně a harmonicky.

Učitelka 2: Od prvního setkání se snažím rodičům včas sdělovat plánované akce, přiblížit jim ŠVP a RVP, nastínit možná rizika a následně vše detailně společně rozebírat. Probudit a povzbudit u nich zájem o důležitosti, vhodnosti spolupráce, jejímž výsledkem bude spokojené dítě.

Učitelka 3: Já se rozhodně snažím rodiče ke spolupráci motivovat. Pro mě je spolupráce s rodiči velmi důležitá. Myslím, že při různých akcích se poznáme i jinak, než jen jako učitelka a rodič. Povídáme si o různých věcech a prohlubuje se vzájemná důvěra, jsme si díky akcím s rodiči tak nějak blíže. Takže motivuji, snažím se vždy vymyslet akce během roku pro děti, které jsou i mimo školku například Drakiáda. Mluvíme spolu každý den, dělám schůzky, akce, komunikujeme spolu v podstatě denně. Snažím se rodiče motivovat i pomocí webových stránek a nástěnek.

Podtéma 6. Jak Vás učitelka motivuje ke spolupráci?

Rodič 1: Paní učitelka mě motivuje tak, že vždy myslí na dobro a pohodu mého dítěte. Proto pro nás rodiče připravuje třídní schůzky, kde máme prostor si nejprve společně a pak individuálně promluvit o všem co je potřeba vyřešit, například co se stalo, kde jsou jaká pozitiva a negativa u dítěte, co se bude chystat za akce a s čím je u těch akcí potřeba pomoci. Dále je tato třída zapojena do programu Maxík pro předškolní děti, takže i tam je motivace velmi silná, protože paní učitelka nám ukazuje různé úkoly, návody a postupy jak s dětmi pracovat a to se mi moc líbí. Vždy do toho jde s elánem a chutí, to mě osobně motivuje k tomu, abych jí vycházel vstříc a spolupracoval s ní.

Rodič 2: Vzhledem k tomu, že jak jsem řekla, jediné akce které se konají, jsou Vánoční a závěrečná besídka, tak k motivaci na zapojení se do příprav těchto akcí není tak častá. Avšak paní učitelka se nás snaží motivovat ke spolupráci tím, že dělá třídní schůzky, kde nám říká co je potřeba a jak toho společně docílit.

Rodič 3: V této školce je pořádáno mnoho různých akcí pro rodiče s dětmi, a proto je motivace zaměřená nejen na rozvoj dítěte, ale i na pomoc při organizování

těchto akcí. Jelikož se osobně účastním s dětmi všech těchto akcí, nejen tím, že jsem přítomna, ale i tím, že pomáhám s přípravou, mám možnost vidět, jak se co dětem i rodičům líbí a to mě motivuje k další spolupráci na dalších akcích.

Téma 7. Jak probíhá komunikace mezi učitelkou a rodičem ve Vaší v mš?

Učitelka 1: U nás je to tak, že komunikuji s rodiči vždy osobně, ráno nebo odpoledne v šatně. Máme pravidelně třídní schůzky a každý měsíc akci, takže vždy se najde dost prostoru pro to, abychom si vykomunikovali co je potřeba. Dále využívám k různým sdělením nebo výstavám dětských výtvorů nástěnku, kde si rodiče mohou vše prohlédnout a přečíst.

Učitelka 2: S rodiči komunikuji každý den osobně, pokud je to možné. Komunikaci se snažím přizpůsobit jednotlivým komunikačním typům rodičů, abychom si vždy sdělili co je potřeba či co se chystá a zároveň jsme si dobře porozuměli.

Učitelka 3: Komunikace s rodiči? Tak především preferuji osobní kontakt. Snažím se s nimi mluvit denně, alespoň o základních věcech, například co se dělo ve školce. Snažím se také být pro rodiče posluchačem a naslouchat jim. Jsou rodiče, se kterými člověk komunikuje více s některými méně. Jde také o ochotu rodičů komunikovat. A když nejde osobní kontakt, pak spolu komunikujeme pomocí mobilních telefonů, mailů.

Rodič 1: Většinou si řekneme co je potřeba ráno nebo odpoledne v šatně. O akcích a slavnostech se vždy dozvíme v čas z nástěnky a případné dotazy opět probíráme s učitelkou osobně. Občas komunikujeme přes e-maily, ale to jen výjimečně.

Rodič 2: Komunikace probíhá denně ráno i odpoledne. Pokud si něco s paní učitelkou zapomeneme říct, nebo se potřebujeme na něčem domluvit, napíšeme si přes sociální sítě.

Rodič 3: Na komunikaci s učitelkou si nemohu stěžovat. Probíhá jak osobně tak písemně, přes sociální sítě. Vždy v čas vím, co se chystá, nebo co je potřeba. Vzájemně si rozumíme.

Téma 8. O čem jsou Vaše rozhovory nejčastější?

Učitelka 1: Nejčastěji rozebíráme jídlo, výchovné působení, dění ve třídě a plánování akcí.

Učitelka 2: Nejčastěji s rodiči mluvíme o dítěti, co dělalo, co by bylo potřeba dělat apod.

Učitelka 3: Nejčastěji řešíme dění ve školce, slabé a silné stránky dětí, v případě problémů různé postupy jejich řešení a také akce.

Rodič 1: Nejčastěji nás zajímá, jak ten den ve školce proběhl, co se chystá za akce apod. Spíše informativní věci co se stalo a co se bude dít.

Rodič 2: Středem rozhovorů je syn a jeho zájmy. Výsledky z logopedie, informace z PPP, plánování akcí.

Rodič 3: Nejčastěji se bavíme o dítěti. Pak také o akcích, výletech a exkurzích.

Téma 9. Kde a kdy se rodiče ve spolupráci angažují nejvíce?

Učitelka 1: Nejčastěji se angažují, pokud oni sami mají nějaký problém, se kterým většinou přijdou z venku, že to nevychází z naší iniciativy. Například když jim pediatr doporučí logopedii nebo rehabilitaci, tak potom chtějí, abychom se i my podílely na těch doporučeních a trénovaly s dětmi. A většinou když se něčím takovým přijdu já, tak se to nijak neřeší.

Učitelka 2: Když se chystají besídky, tak se někteří rodiče snaží zapojit, ovšem mnoho jich není, takže většinou veškeré přípravy zůstávají na nás. Nejvíce se rodiče angažují, až když se u jejich dítěte objeví nějaký problém.

Učitelka 3: Tak nejvíce se rodiče angažují při přípravě akcí. Také mimo školku, kdy s námi rodiče jedou třeba na školní výlet, či pořádáme nějakou akci. Také se rodičů ptám, co se jim líbí, co by chtěli změnit. Umožňuji jim nahlédnout do průběhu dne, kdy pořádáme dny otevřených dveří.

Rodič 1: Tak asi kdyby se něco řeklo, že je potřeba udělat na nějakou tu akci nebo pro rozvoj dítěte něco doma trénovat apod. tak to uděláme, ale nějakou větší angažovanost na spolupráci asi nemáme.

Rodič 2: U nás v Mš se moc akce pro rodiče s dětmi nepořádají. Pouze Vánoční a závěrečná besídka. Nabídla jsem paní učitelce, zda nechce s něčím pomoci, když je na vše sama, ale byla jsem asi jediná ze všech rodičů.

Rodič 3: My osobně se snažíme zapojit do všeho, co nám paní učitelka nabídne. Baví nás společně něco vytvářet pro děti a pak se toho také účastnit.

Téma 10. Jak kvalitní je dle Vás spolupráce ve Vaší třídě?

Učitelka1 : To je individuální podle toho s jakými rodiči. Jsou rodiče, kde stačí říct jednou, že je něco potřeba na akci nebo ohledně dítěte a hned vidíte změny a snahu se zapojit do jednotné spolupráce. A pak jsou tu rodiče, kteří ať se snažím, jak se snažím, nemají zájem se jakkoli spolupodílet na vytváření a organizování akcí ani na jednotném působení na dítě.

Učitelka 2: Myslím si, že spolupráce v naší třídě je na dobré úrovni, i když se najdou rodiče, kteří se nechtějí zapojovat vůbec do ničeho.

Učitelka 3: Myslím, že u nás jsou rodiče hodně komunikativní a vstřícní. Mají zájem o své děti, líbí se jim programy mimo školku a snaží se se mnou spolupracovat. Neměnila bych vůbec nic.

Rodič 1: Tady je hodně kvalitní spolupráce. Tady se hodně věnují dětem i rodičům. Taky jsou tady hodně ty společné akce. Na přípravě se osobně nijak nepodílím, ale když vidím na nástěnce, že je něco potřeba připravit, udělat apod. tak vím, že to někdo udělá. Takže když je nějaká akce, tak tam přijdeme, ale na přípravě se nepodílíme. Nejvíce jsme spolupracovali, když jsme řešily s M. problém pomočování v mš, to jsme se snažily společně s učitelkou přijít na různá řešení tohoto problému a ta společně praktikovat, až se povedlo problém vyřešit.

Rodič 2: S paní učitelkou je komunikace i spolupráce výborná, s paní ředitelkou dostačující. No už jsem si zvykla. Konkrétně o synovi se mnou nemluvila nikdy, jen když jsme řešily šikanu a ZŠ.

Rodič 3: Kvalitu spolupráce vidím jako velmi dobrou. Nemohu si na nic stěžovat.

Téma 11. Byla naplněna Vaše představa o spolupráci na konkrétních cílech?

Učitelka 1: No úplně ne. Jde hlavně o individualitu rodičů a přístup k nim, ale i přes respektování jejich individuality a přizpůsobení se jí jsou rodiče, se kterými mám problémy, že se nechtějí zapojit do akcí, jejich organizací ani do jednotného působení na dítě.

Učitelka 2: Jak se říká, byla naplněna tak 50 na 50. Něco se naplnilo a něco vůbec ne. Takže stále je co zlepšovat.

Učitelka 3: Já myslím, že ano, ale jak se říká, vždycky je co zlepšovat.

Rodič 1: Moje představa byla zcela naplněna. Učitelka se aktivně věnuje dětem i nám, aktivně připravuje pro děti nejen různé ty akce a slavnosti, ale i na každý den pro ně má připravený program a různé aktivity, což vnímám jako velmi dobré, protože v jiných školkách, kde mám děti se jim, ani nám téměř nevěnují.

Rodič 2: Ano byla.

Rodič 3: Moje představy byly zcela naplněny.

Téma 12. S jakými rolemi se setkáváte v komunikaci a spolupráci u rodičů, u učitelů?

Učitelka 1: Většina rodičů je v roli naslouchače. Poslouchají a vnímají, co jim říkám a spolupracují se mnou na všem, co je potřeba jak pro akce, tak pro dítě. Pak jsou tu role rodičů autoritářů a ochránářů, podle kterých je správně jen to co říkají a dělají oni. A taky role stydlíků, kteří si vše vyslechnou, ale raději neudělají nic, aby něco nepokazily, protože mají strach.

Učitelka 2: U rodičů vnímám jako nehlavnější roli, roli ochránce vlastních dětí.

Učitelka 3: Hlavní role je rodič. Dále vnímám roli rodiče jako rovnoprávného partnera. Myslím, že na obou stranách je vždy stejný cíl a to dítě.

Rodič 1: Ve spolupráci se setkávám a nejvíce u učitelky vnímám roli komunikátorky a animátorky. Jako komunikátorka musí vše zvládnout vysvětlit, musí mnohdy sdělovat i nepříjemné zprávy, musí umět motivovat apod. Jako animátorka musí umět zaujmout děti, být vždy originální, jít s trendy a připravovat různé ty akce a slavnosti. Proto tyto role vidím pro spolupráci jako nejdůležitější.

Rodič 2: Role moc nechápu, ale naše paní učitelka vystupuje nejen jako učitelka, ale jako maminka, která je hodná a na druhou stranu si umí děti srovnat. Ve spolupráci s námi rodiči vnímám roli učitelky jako komunikátorky, rádkyně a spolupracovnice.

Rodič 3: U učitelky se setkávám s rolemi animátorky, rádkyně a spolupracovnice.

2.4.1 Analýza rozhovorů v tabulkách

Jak si představujete spolupráci mezi učitelkou a rodičem v mateřské škole?	
Učitelky	Rodiče
- Rozvoj dítěte - Akce - Ochota/Neochota	- Rozvoj dítěte - Sdělování postřehů - Informovanost

V čem vidíte význam spolupráce mezi učitelkou a rodičem v mateřské škole?	
Učitelky	Rodiče
- Rozvoj dítěte - Poznání prostředí	- Rozvoj dítěte - Informovanost - Poznání prostředí - Přiblížení se dítěti

Myslíte si, že dítě vnímá to, zda rodiče s učitelkami a naopak učitelky s rodiči, spolupracují?	
Učitelky	Rodiče
- Vnímání spolupráce - Ovlivňování	- Vnímání spolupráce - Citlivost

Existují ve spolupráci nějaké překážky?	
Učitelky	Rodiče
- Překážky v komunikaci - Individuální přístup - Nedůvěra	- Překážky v komunikaci - Nezájem ze strany učitelky - Žádné překážky

Setkal/a jste se nějakými pozitivními nebo negativními důsledky spolupráce?	
Učitelky	Rodiče
- Negativa nespolupracujících rodičů - Pozitivní působení rodičů - Aktivní zájem rodičů	- Dítě spokojené v mš - Pomoc při problémech - Předpojatost ředitelky

Jak rodiče motivujete ke spolupráci? Jak Vás učitelka motivuje ke spolupráci?	
Učitelky	Rodiče
- Třídní schůzky - Vyjádření společných cílů - Neverbální motivace	- Třídní schůzky - Společné cíle - Prožitek

Jak probíhá komunikace mezi učitelkou a rodičem ve Vaší v mš?	
Učitelky	Rodiče
- Osobní kontakt - Denní komunikace - Třídní schůzky - Písemná komunikace - Základní informace	- Osobní kontakt - Denní komunikace - Písemná komunikace - Základní informace

O čem jsou Vaše rozhovory nejčastější?	
Učitelky	Rodiče
- Dění ve třídě - Dítě	- Dění ve třídě - Dítě - Akce

Kde a kdy se rodiče ve spolupráci angažují nejvíce?	
Učitelky	Rodiče
- Příprava akcí - Problémy dítěte	- Akce

Jak kvalitní je dle Vás spolupráce ve Vaší třídě?	
Učitelky	Rodiče
- Individualita rodičů - Kvalita - Spokojenost	- Spokojenost - Nespokojenost s ředitelkou

Byla naplněna Vaše představa o spolupráci na konkrétních cílech?	
Učitelky	Rodiče
- Individualita rodičů - Neúplné naplnění - Možnost zlepšování	- Úplné naplnění - Spokojenost

S jakými rolemi se setkáváte v komunikaci a spolupráci u rodičů, u učitelek?	
Učitelky	Rodiče
- Různorodost vnímání rolí	- Podobné vnímání rolí

3. Závěr

Výzkum k této bakalářské práci byl uskutečňován ve vybraných mateřských školách v Českých Budějovicích, MŠ Nerudova, MŠ K. Štěcha a MŠ L. Kuby.

Cílem výzkumu bakalářské práce bylo zjistit, jak rodiče a učitelky MŠ spolupracují, jak a zda ke spolupráci dochází, za jakých podmínek, s jakým výsledkem a jak je spolupráce z obou stran vnímána.

Je velmi těžké jednoznačně říci, jak by měla spolupráce vypadat a probíhat, je však velmi důležité, aby si každá učitelka s rodiči našla způsob, jakým bude spolupráci realizovat. Každý má o spolupráci jiné představy, jiné názory, jiný přístup, avšak aby byla spolupráce v MŠ kvalitní, je nutné, aby se učitelky s rodiči společně domluvily a vyšly si vstříc.

Z uskutečněných rozhovorů vyplynulo, že ke vzájemné spolupráci mezi rodiči a učitelkami MŠ dochází. Každý však má jiné představy o tom, jak by měla být spolupráce realizována, ačkoliv stávající spolupráci vnímají pozitivně, jak učitelky, tak i rodiče. Za nedostačující spatřuji z výzkumu málo času pro klidnou komunikaci, která je pro realizaci spolupráce velice důležitá.

Spolupráce ve vybraných zařízeních je na dobré úrovni. Jsou však ve všech třech zařízeních rezervy, jak ze stran učitelek, tak jsou rezervy i na straně rodičů. Vždy by mělo být všem na paměti, že na prvním místě je dítě a tedy veškerou spolupráci rodičů a učitelek směřovat právě na děti.

Na významu spolupráce se rodiče i učitelky shodly. Rodičům i učitelkám jde především o dobrý rozvoj dítěte a o dobrou informovanost o všem co je důležité.

O vnímání spolupráce dítětem se rodiče i učitelky jednoznačně shodly. Děti jsou dle rozhovorů velmi citlivé a vnímavé, a určitě vnímají, zda rodiče a učitelky spolupracují.

O překážkách ve spolupráci měli respondenti rozdílné názory, rodiče i učitelky se shodly pouze na tom, že existují komunikační překážky. Učitelky pak vnímají jako překážku i individualitu v přístupu rodičů ke spolupráci. S překážkami souvisí i důsledky spolupráce, které jsou dle výpovědí respondentů většinou pozitivní. Z rozhovorů vyplývá, že pouze jedna učitelka a jeden rodič se setkaly se negativní důsledkem spolupráce, či nespolupráce.

Učitelky motivují rodiče ke spolupráci pořádáním třídních schůzek, kde probírají společné záměry a cíle ve spolupráci. Rodiče se shodli, že je motivují právě tyto třídní schůzky a také prožitek z uskutečněných akcí. Komunikace, která s motivací velmi úzce souvisí, probíhá dle výpovědí učitelek i rodičů denně a je na dobré úrovni.

Angažovanost rodičů ve spolupráci je různá. Učitelky se shodly převážně na tom, že spolupráce ze strany rodičů sice je, ale nedostačující. Dle výpovědí rodičů se angažují nejčastěji přípravou či přítomností na akcích pořádaných MŠ.

O kvalitě spolupráce nemůže být dle výsledků z rozhovorů pochyb, že je na dobré úrovni, i když stále jsou místa, kde by se mohlo něco změnit. Rodiče i učitelky jsou se spoluprací spokojení, až na jednoho rodiče, který má výhrady na kvalitu spolupráce s ředitelkou MŠ.

Představy o spolupráci byly dle učitelek naplněny. Někdy více, někde méně, avšak určitým způsobem naplněny byly. Dle výpovědí rodičů, jejich představy byly zcela naplněny.

Výzkumem bylo zjištěno, že rodiče i učitelky těchto tří mateřských škol jsou ve většině výpovědí ve vzájemné shodě, proto můžeme říci, že zde spolupráce mezi učitelkami a rodiči funguje a je na dobré úrovni.

4. Seznam použitých zdrojů

ČAPEK, R. *Učitel a rodič*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4640-1

GARDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L. a kol. *Začít spolu*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5

JEŘÁBKOVÁ, B. *Mateřská škola jako životní prostor*. Brno: Masarykova Univerzita, 1993. ISBN 80-210-0830-X

KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*. Praha: SPN, 1964.

LAŽOVÁ, L. *Mateřská škola komunikuje s rodiči*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0378-0

MAJERČÍKOVÁ, J. *Od začátečníka k mentorovi*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2016. ISBN 978-80-7454-517-7

MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-80-247-0870-6

MĚCHUROVÁ, A. *Jak dobře mluvit a úspěšně jednat*. Praha: Univ. J. A. Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-32-7

MOTSCHING, R., NYKL, L. *Komunikace zaměřená na člověka*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3612-9

NIERMEYER, R., SEYFFERT, M. *Jak motivovat sebe a své spolupracovníky*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1223-7

NIESEL, R., GRIEBEL, W. *Poprvé v mateřské škole*. Praha: Portál, 2005. ISBN 70-7178-989-5

POHNĚTALOVÁ, Y. *Vztahy školky a rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 978-80-7435-626-1

RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K., TRNKOVÁ, K. *Škola a(versus) rodina*. Brno: Masarykova Univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6

SAUTNEROVÁ, A. *Role učitelky mateřské školy*. Informatorium 3.8. Praha: Portál, 2006. ročník 13, ISSN 1210-7506

ŠVAŘÍČEK, Š., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

5. Přílohy

ZŠ Rožňavská, Olomouc

Etický kodex učitelky naší mateřské školy

- učitelka naslouchá, toleruje, akceptuje a respektuje
- učitelka je usměvavá a milá k dětem i rodičům
- učitelka svým milým a profesionálním přístupem usnadňuje adaptaci dětí v MŠ
- učitelka neznevažuje, nezesměšňuje a nezastrašuje
- učitelka vytváří splnitelná pravidla
- učitelka včas řeší případné konflikty mezi dětmi
- učitelka nezvyšuje hlas
- učitelka dodržuje rovnost práv a povinností učitelky a dítěte
- učitelka upevňuje pocit důvěry, porozumění a svobody
- učitelka hodnotí otevřeně, spravedlivě a bez předsudků
- učitelka vyžaduje kázeň, zodpovědnost a samostatnost
- učitelka se vždy chová korektně, zdvořile a slušně
- učitelka v případě potřeby pomáhá rodičům odbornými radami
- učitelka nezasahuje do rozhodování a kompetencí kolegyň
- učitelka nekritizuje kolegyně v jejich nepřítomnosti
- učitelka má právo na vlastní názor, na jeho korektní prosazování a obhajování, je rovněž tolerantní k názorům jiných
- učitelka se neustále vzdělává a získané poznatky předává dětem
- učitelka svým chováním přispívá k šíření dobrého jména školy

Učitelka považuje svou práci s dětmi za poslání !